

Всеукраїнська загально-політична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛЯЩА

<http://svitlytsia.crimea.ua>

№ 33 (1866)

П'ятниця, 14 серпня 2015 р.

Видавється з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

ЛЕМКИ – ЦЕ УКРАЇНЦІ ЗІ ЗНАКОМ ЯКОСТІ!

Сергій ЛАЩЕНКО

Пишу про лемків не тому, що маю лемківське коріння. Ні, мої діди-прадіди жили на півночі Чернігівщини, їх називали сіверянами. Хтось із рідні після утворення УРСР залишився на українській території, а хтось опинився з російського боку, на історичній Стародубщині, яка стала частиною Брянської області. Стародубці писали листи з проханням приїздити іхні землі до України, але що тоді могла Радянська Україна? Більшовики національно свідомих стародубців без вагань розстрілювали, тому зго-

дом там усе затихло. Лишилося гірке усвідомлення: якщо мати під тиском обставин забуває про своїх дітей, то вони згодом звикнуть до мачухи. Так стародубці стали росіянами. З лемками, які жили в Польщі, все було інакше: знайшлася критична маса патріотів, які змогли голосно заявити, що вони – українці. Дорогу ціну заплатили за таке рішення, бо довелося жити у вигнанні і вже там, у нових краях, нести свій важкий лемківський хрест. Україна в боргу перед лемками, принаймні я, нащадок сіверян, це чітко усвідомлюю.

Колопритний Микола Мушинка зі Словаччини

Лемки воюють за Україну

ПРОШУ СЛОВА!

Валентин БУТ

Високочолі науковці визначають поняття зради як раціональної соціальної категорії оцінки нерелевантного результату довірчого процесу, що базується на категорії віри. Проте, навіть не знаючи наукового визначення, більшість з нас, на жаль, стикалися з тим на

ЗРАДА

вою диктатуру комуністично-фашистського зразка. Зосередимось на нас.

Чверть століття тому ми задекларували свою нібито відданість ідеалам демократії, відповідно, взяли на себе обов'язок приводити до влади тих, хто здатен забезпечити динамічний прогрес країни, процвітання народу. Ми мусили б від самого початку поставитись до того з повним усвідомленням своєї відповідальності, а отже, дуже виважено. Не сталося. Хтось скаже, що не було гідних кандидатів на владу? Ніяк не можу погодитися з тим. Звісно, в команді В'ячеслава Максимовича не бракувало пустопорожніх мрійників і пустомель, але кістяком тієї команди були саме прагматики та реалісти. Чого вартий був сам Чорнові! Скажете, стара система противилася. Але ж то природно. Мали б відсунути її, попри будь-який її спротив. Не відсунули. Чи не тому, що парціальний тиск тих, хто прагнув кардинальних змін, був заслабкій порівняно з інертним болотом конформістів, пристосуванців до старої системи, які не бажали жодних змін, просто байдужих ідіотов? Я вже не кажу про відвертих ворогів нового.

Як би там не було, а перший шанс ми

втратили. В результаті отримали темні часи, гіперінфляцію, дербан країни, який не можемо зупинити навіть сьогодні, руйнацію економіки, доведення до зубожіння народу, найперше отіє інертної маси його, безмежне свавілля конгломерату вчоращенської совєтської номенклатури та відвертих бандитів, які відтоді представляють нашу владу. Засмакувавши безкарного грабунку співвітчизників, безмірно збагатившись на тому, ці нувориши фактично легітимізували той процес, уможлививши подальше висотування соків з народу, тепер вже згідно з буквою закону. Немала ціна за бездумність та байдужість охлосу, чи не так?

Демократія є влада народу. Саме народу, а не байдужого билда, яке під цівояхання батога та погійкування хитромудрих погонічів звікли-бездумно дібає на колі з цапами провокаторами на скотарню. У намаганні осагнути ту владу, зупинити марш до краю прірви, не раз і не двічі піднімалися ті, для кого доля краю не пустий звук. Революція на Граніті, «Кучмутє», Помаранчева революція, Революція гідності – спроб було не так вже й мало. Чому ж жодна з тих «революцій» не привела до якісної зміни влади, не стала поворотним пунктом на шляху деградації? Відповідь очевидна і вона винесена в заголовок статті...

(Продовження на 4-й стор.)

Окупація Криму стала наслідком «невічних уроків»: російської агресії проти Грузії в 2008 році та гітлерівської агресії 1938 року напередодні Другої світової війни. Про це написав голова Меджлісу Рефат Чубаров на своїй сторінці у Фейсбуку з нагоди роковин нападу Росії на Грузію.

«Міжнародне співтовариство своєчасно не докладало жодних зусиль, щоб не дозволити Путіні вдертися до Грузії, — пише Р. Чубаров... — Позітхавши-побідкавши, міжнародна спільнота невдовзі заспокоїлася, а за короткий час знову взялася улещувати Путіна як рівноправного партнера...».

Відтак «у лютому 2014 року Росія повторно шокувала міжнародне співтовариство, окупувавши Крим і розв'язавши криваву бійню на частині територій Донецької та Луганської областей. Тепер жертвою Росії стала Україна... Захоплений Крим і всі його жителі, за малим винятком, виявилися заручниками психофренічної політики Кремля.

Згадайте події ХХ сторіччя напередодні Другої світової війни. Невивчені уроки агресії 1938 року — аншлюс Австрії, а потім і розділу Чехословаччини, змова СРСР і фашистської Німеччини (пакт Молотова-Ріббентропа) зробили неминучою Другу світову війну... А треба ж було просто зупинити Гітлера на початку його божевілля», — підсумував Р. Чубаров.

«Грузинська спроба Путіна. Чи вивчили ми уроки війни 2008-го?» — читайте стор. 8

**КРИМСЬКА
СВІТЛИЦЯ**

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети «Кримська світлиця» нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства «Просвіта» «БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ»

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована
Міністерством юстиції
України
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 12042-913ПР
від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди по-
діляє думки авторів публі-
кацій, відповідальність за
достовірність фактів не-
суть автори.

Рукописи не рецензують-
ся і не повертаються. Ли-
стування з читачами - на
сторінках газети.

Матеріали для друку
приймаються в електрон-
ному вигляді. Редакція
залишає за собою право
скорочувати публі-
кації і редактувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора -
(067) 650-14-22
(050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЙ:
95006, м. Сімферополь,
бул. Гагаріна, 5,
2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Віддруковано в ТОВ
«МЕГА-Поліграф»,
м. Київ, вул. Марко
Вовчок, 12/14,
тел. (044) 581-68-15
e-mail: office@mega-
poligraf.kiev.ua
Тираж — 5000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне
газетно-журналне
видавництво»
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1,
тел./факс
(044) 498-23-65
Р/р 3712800300584
в УДКСУ у м. Київ
МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail:
vidavnicstvo@gmail.com
Розповсюдження,
передплатна, реклама:
тел. +38(044) 498-23-64;
+38 (050)310-56-63

СУД ЗААРЕШТУВАВ МАЙНО ОБВИНУВАЧЕНИХ У ДЕРЖАВНІЙ ЗРАДІ КРИМСЬКИХ СУДДІВ НА 200 МІЛЬОНІВ ГРИВЕНЬ

Печерський районний суд Києва підтримав по-
дання Генеральної прокуратури України і на-
клав арешт на нерухоме і рухоме майно суддів су-
дів АР Крим та міста Се-
вастополя.

Як повідомили УНІАН в управлінні зв'язків з гро-
мадськістю та ЗМІ Генпрокуратури, загалом накла-
дено арешт на 122 транс-
портних засобів, зокрема, на автомобілі преміум-класу
Toyota, BMW, Acura,

Honda, Mazda, Mercedes, а також на 149 об'єктів неру-
хомості, серед яких квар-
тири, будинки та земельні
ділянки в місті Дніпропет-
ровськ, Дніпропетровській, Київській, Полтавській та
Луганській областях.

Орієнтовна вартість аре-
штованого майна становить
200 млн. грн., йдеться в
повідомленні.

Як повідомляється, слі-
дичими Генеральної проку-
ратури України розсліду-
ється кримінальне прова-

дження про скоєння суд-
дями судів АР Крим та міста
Севастополя злочину, пе-
редбаченого ч. 1 ст. 111
КК України (державна зра-
да, тобто надання інозем-
ній державі та її представ-
никам допомоги в прове-
денні підривної діяльності
проти України).

Зокрема, встановлено,
що зазначені судді вису-
піч речі вимогам законодав-
ства України, порушуючи
присягу судді, після анексії
Російською Федерацією
півострова Крим з березня
2014 року почали здійс-
нювати «правосуддя» в так
званих судах Республіки
Крим та протиправно
приймати судові рішення.

УНІАН

ЗА БОРГИ ІЗ ЗАРПЛАТИ - ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ!

Міністерство соціальної політики домага-
ється притягнення до адміністративної та кри-
мінальної відповідальності керівників підприє-
мств, які не погашають заборгованість із
заробітної плати перед співробітниками, пові-
домила прес-служба Мінсоцполітики з поси-
ланням на голову відомства Павла Розенка.

«Зараз ми включаємо в роботу обласні та
районні державні адміністрації для проведення
профілактичної роботи з підприємствами, які
не виплачують заборгованості. Якщо нас не
залишиться іншого шляху, як домагатися
захисту соціальних прав українських праців-
ників через перевірки, притягнення до адміністративної та кримінальної відповідаль-
ності керівників цих підприємств», — цитує
прес-служба міністра.

При цьому, згідно з повідомленням, най-
більша динаміка зростання заборгованості
спостерігається у сferах енергетики та видо-
бутку вугілля. Крім того, міністр повідомив,
що заборгованість підприємств Донецької і
Луганської областей, які перенесли свою ді-
яльність на підконтрольні українські владі
територію, досягла 1 млрд. грн. Він наголосив,
що військові дії, які розгортаються зараз
на Донбасі, не повинні впливати на виплату
заробітних плат.

«В Україні йде війна, але настав час підприємствам перестати прикриватися війною, складною економічною ситуацією і виконувати свої соціальні зобов'язання перед працівниками», — зазначив П. Розенко. За словами міністра, держава виділила 500 млн. грн. на погашення боргів із зарплати перед шахта-
рями й очікує, що приватні структури зроблять аналогічні кроки для ліквідації заборгованості перед своїми працівниками.

Як повідомляє УНІАН, минулого тижня П. Розенко повідомив, що заборгованість із ви-
плати заробітної плати в Україні досягла 2
млрд. грн. почата через несуміність робо-
тодавців, які, прикриваючись військовими
діями на Донбасі, порушують права громадян
на оплату праці.

За даними Держстату, заборгованість із за-
робітної плати в Україні в червні зросла
порівняно з травнем на 5,8% і на 1 липня
становила 1,9 млрд. грн. Порівняно з почат-
ком року борги із зарплати зросли на 45,1%.
Близько 1,4 млрд. грн. або 75% від обсягу
заборгованості складають борги економічно
активних підприємств. У регіональному роз-
різі найбільш обсяги заборгованості сформо-
вані в Донецькій (423 млн. грн.), Луганській (451 млн. грн.), Харківській (162 млн. грн.) і
Київській (122 млн. грн.) областях.

УНІАН

* * *

ДО СЛОВА... Із липня отриму-
вати зарплату працівники ДП «Національ-
на газетно-журнална видавництво», а редак-
ція «Кримська світлиця», яка входить до скла-
ду цього видавництва, — працює без зарплати
вже понад півроку! І це за умови, що, як
запевняють у Міністерстві культури України,
кошти на міністерське видавництво у бюджеті
закладені і про його закриття не йдеться.

Про абсурдну ситуацію, яку спровокували у
державному видавництві «мінкультурні» чи-
новники, йдеться, зокрема, в публікаціях
«Мінкульт: нищить — не творить» (<http://www.umoloda.kiev.ua/number/2690/164/94312/>), «Мінкульт блокує діяльність державного мистецького
видавництва» (Радіо «Свобода», 8 серпня —
<http://www.radiosvoboda.org/content/article/2717703.html>). З приводу блокування виплати
заробітної плати працівниками видавництва
вернулися до правоохоронних органів. От і
перевіримо ще раз на власному прикладі, як
у нашої влади дружать слова із ділом...

сайті Кабінету Міністрів РФ.
Що це за «особливі» умови,
в повідомленні не зазнача-
ється. Повінно документ
буде опублікований пізніше.

Однак, як повідомляє «Укр-
інформ», російський прем'єр Дмитро Медведєв на засі-
данні свого кабінету надав
такі роз'яснення: «Що стосу-
ється України. Заборона на
ввезення сільгосппродукції
набере чинності тільки у разі
застосування урядом цієї краї-
ні економічної частини Угоди
про асоціацію з Євросоюзом, яку Київ уклав у червні
минулого року. Ми домовля-
лися дати певний час, до 1
січня наступного року, для
вирішення питань економіч-
ного регулювання. Після за-
кінчення цього терміну, як-
що ми не зможемо домови-
тися за посередництва Євро-
пейського Союзу, а юдічні
ознаки цього я не бачу, наберу-
ть чинності раніше прий-
няття документів, які встанов-
люють для України звичай-
ний режим торговлі й ембар-
го на продовольство».

Щодо географії тимчасово-
го переселення кримчан на
материкову Україну, то най-
компактніше вони проживаю-
ть у Києві (4665 осіб), а
також у Львівській (3223 осо-
би), Одеській (2043 особи),
Київській (1217 осіб), Мико-
лаївській (1045 осіб) і Харків-
ській (898 осіб) областях.

За даними представництв,

у липні 2015 року виму-
шено переміщені особи з
Криму та Севастополя від-
давали перевагу Миколаївсь-
кій (78 осіб) і Львівській об-
ластям (59 осіб).

* * *

Про ще одну цікаву «особливу» умову чомусь промовчав
російський прем'єр — стосово-
но Криму, який без українсь-
ких харчів, як не раз називали
самі окупанти, довго не протя-
гне. Тож якщо рефрижератори
з українськими продуктами і
далі безперешкодно пропус-
катимуть з материка на окупа-
ваний півострів, хіба можна
вважати його російським?!

ТАРИФИ НА ДЗВІНКИ З КРИМУ В УКРАЇНУ ЗРОСЛИ В 10 РАЗІВ

Кримський оператор 3G «Інтертелеком» після перере-
страйкі підвищив тарифи тарифів на послуги зв'язку, пові-
домив головний менеджер з маркетингу та продажу компанії Віталій Піман, переда-
ється «Новини Криму».

За його словами, це пов'язано з тим, що послуги між-
міського та міжнародного зв'язку компанія надає через
оператора «Міранда Медіа», що має відповідну ліцензію. «Інтернет-тарифи не зміни-
лися. Подорожчали лише послуги міжнародного та між-
міського зв'язку», — додає Піман. Якщо раніше хвили-
на дзвінка на стаціонарні номери України коштувала 1,8
рубля, то зараз — 17,7. Дзвін-
ки по окупованому Росією Криму коштують 3 рубля за
хвилину, в інші регіони РФ — від 3,7 до 6 рублів.

Як зазначають «Новини Криму», в травні єдиний український оператор «Інтер-
телеком» пішов з анексованого Криму. Пізніше опера-
тор продав CDMA-мережу на півострові підприємству з
Башкортостану.

У середині липня вже російська компанія ТОВ «Інтер-
телеком» розпочала пусково-налагоджувальні роботи на
півострові, після чого знову запрацював.

МВС ПІДТВЕРДИЛО ЗАТРИМАННЯ В ІТАЛІЇ ОДІЗНОГО ЕКС-НАРДЕПА МАРКОВА

В італійському місті Сан-Ремо поліція затримала колишнього народного депутата, лідера партії «Родіна» Ігоря Маркова. Про це УНІАН повідомили у Департаменті зв'язків з громад-
ськістю МВС України.

«У місті Сан-Ремо на вимогу українського бюро Інтерполу затримали Ігоря Маркова. Генпрокуратура готове документи для його екстрадиції», — зазначили в МВС.

Як повідомляється, Верховна Рада позбавила Маркова мандата народного депутата 20 вересня 2013 року. Йому інкримінували організацію та побиття учасників пікету в Одесі в 2007 році проти встановлення в місті пам'ятника Катерині II. У жовтні 2013 року Печерський райсуд Києва заарештував Маркова на два місяці. 25 лютого 2014 року Приморсь-
кий районний суд Одеси змінив запобіжний захід Маркову, випустивши його з Одеського СІЗО.

У грудні 2014 року МВС України оголосило Маркова в розшук. Він підозрюється в скінні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 Кримінального кодексу України (хуліганство із завданням тілесних ушкоджень). Марков зник з поля зору правоохоронців 4 листопада 2014 року. У грудні 2014 року МВС України оголосило Маркова в розшук. Він підозрюється в скінні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 296 Кримінального кодексу України (хуліганство із завданням тілесних уш

ДЕПОРТАЦІЮ КРИМСЬКИХ ТАТАР ПРОПОНОУТЬ ВІЗНАТИ ГЕНОЦИДОМ

У Верховній Раді зареєстровано проект постанови «Про визнання геноциду кримськотатарського народу». Як повідомляється на сайті парламенту, автором відповідного проекту є народ-

ний депутат Микола Княжицький («Народний фронт»).

Текст проекту постанови на сайті ВР поки що відсутній. Між тим голова Меджлісу кримськотатарського народу, народний депутат

УКРАЇНА — НЕ РОСІЯ!

12 серпня в окупованому Росією Сімферополі до відділу поліції потрапили місцеві активісти Вельдар Шукурджиєв та Ірина Копилова, а також московський адвокат Ірина Бірюкова (на фото).

На всіх було оформлено протоколи за статтею про порушення встановленого порядку проведення публічного заходу (ч. 5 ст. 20.2 КоАП) за фотографуванням біля пам'ятника Леніну з пропором України.

Вельдар Шукурджиєв раніше піддавався адміністративному переслідуванню у звязку з проукраїнською акцією на мітингу пам'яті Тараса Шевченка.

Ірина Бірюкова розповіла «ОВД-Інфо» про обставини затримання.

«Я в Криму у відрядженні

У СІМФЕРОПОЛІ ОКУПАНТИ ЗАТРИМАЛИ АДВОКАТА З МОСКВИ ЗА СПРОБУ ФОТОГРАФУВАТИСЯ З ПРАПОРОМ УКРАЇНИ

в одній кримінальній справі. Ми каталися з українськими знайомими містом. Затримали нас за те, що Вельдар, який був зі мною, фотографувався біля пам'ятника Леніну на найбільшій площі з пропором України», — каже вона.

Адвокат каже, що спочатку активістів «вели» містом: вони помітили дві машини, але ім вдалося від них відрватися.

«Нас затримали вже біля мого готелю. Я почала виходити, щоб іти вже до себе додому, але тут три машини співробітників по-

від Блоку Петра Порошенка Рефат Чубаров висловив упевненість, що проект постанови про визнання депортациі з Криму кримських татар у 1944 році геноцидом кримськотатарського народу буде підтриманий переважною більшістю народних депутатів.

«Для кримськотатарського народу, для Криму, які знову потрапили у біду від Росії, є дуже символічним те, що така ініціатива та підтримка всіх останніх залишків кримських татар, включаючи звернення до України і українського народу учасників Всеесвітнього конгресу кримських татар, який відбувся 1-2 серпня 2015 року в Анкарі (Туреччина), проявлене саме з боку українських патріотів, представлених у парламенті України», — написав Чубаров на своїй сторінці у Facebook.

ліції нас оточили і в дуже грубій формі попросили всіх проіхати з ними у відділ. Сказали: «Всі вийшли з машин і поїхали з нами». Коли я показала своє посвідчення, вони почали трошки по-іншому розмовляти, але все одно дуже зухвало: «Ми не знаємо, що ви — адвокат, а може, у вас посвідчення ліве», — розповідає Бірюкова.

Зрештою з'ясувалось, що на всіх склали протоколи по 5-й частині 20.2 за участь у несанкціонованому мітингу.

УНІАН

20 хвилин, потім ще посиділа, а після цього пройшлася по Хрещатику.

«З міні-плакатом я встала на майдані, де гуляло досить багато людей. Підкresлю, що фотографувала мене людина, з якою я познайомилася за півгодини до цього; а біля мене тусовалися люди у військовій формі з нашивками батальйонів «Азов» та «Айдар». І жодна людина! жодна! не виявила до мене будь-якої неприязні. Підійшли двоє чоловіків з'ясувати, що у мене за плакат, спокійно відійшли. Двоє дівчат підійшли з криками: «Ми любимо Росію», — написала Зотова.

Вона також додала, що її акцію знімали на відео, і висловила надію, що скоро зможе його показати.

«Отже, підіб'ю підсумки всього вищесказаного. У столиці «хунти» русофобів я не бачила; розіп'ятих хлопчиків не бачила, пожованих снігурів не бачила; росіян тут не вбивають і кров'ю християнських немовлят не торгають», — резюмувала журналістка.

РОСІЙСЬКА ЖУРНАЛІСТКА ПЕРЕВІРИЛА, ЯК У КІЄВІ РЕАГУЮТЬ НА ПРАПОР РОСІЇ

Російська журналістка Анастасія Зотова провела невеличу акцію у Києві, щоб перевірити, як люди в центрі Києва реагують на пропор ФР. Про це вона написала у блозі на сайті «Открытая Россия».

«Журналістка з Москви Анастасія Зотова вирішила перевірити реакцію українців на російський пропор і вийшла з намальованим триколором на майдан Незалежності в Києві... Оскільки пропора у неї з собою не було, вона намалювала маркером на роздруківці електронного білета в Київ пропор РФ, а також напис, що вона приїхала з Москви, а її в Україні ніхто не б'є. «Покажіть мені, де бандерівці?» — додіскала Зотова.

Як розповіла журналістка, вона просто-яла з міні-плакатом на майдані близько

КРИМЧАН, «ЗІПСОВАНИХ УКРАЇНСЬКОЮ», ВЧИТИМУТЬ РОСІЙСЬКІЙ МОВІ...

У Росії на форумі «Територія смислів» у так званому «конвеєрі проектів» переміг проект «Гарна російська», який передбачає просування у Криму за конопроекту про помилки у російській мові, зокрема, у зовнішній рекламі.

12 серпня автор проекту Максим Шереметьєв повідомив ТАСС, що він домігся виділення йому гранту розміром 250 тисяч рублів. Шереметьєв стверджує, що кримчани неграмотні через те, що їх «примушували вчити українську». (Як у відомому анекdoti про невістку, яка в усному винувата, а тепер — ще й у російській безграмотності!).

«Справа у тому, що кримчан 24

роки змушували вчити українську і повністю забувати російську», — зазначає Шереметьєв. Саме тому, за його словами, багато жителів півострова «не бачать спотворень норм мови у таких фразах, як «где ты будешь отмечать свое день рождения» або «какое вкусное кофе».

«Наше завдання — підвищити рівень грамотності кримчан за рахунок створення онлайн-бібліотек, просування у регіоні закону про помилки у зовнішній рекламі, розміщення роликов у транспорті, роздачі листівок», — уточнив Шереметьєв.

Як повідомляється, ця ініціатива стала одним із 20 проектів, які посили перше місце на «конвеєрі

проектів» зміни лідерів соціальних неурядових організацій молодіжного освітнього форуму «Територія смислів на Клязьмі». Це 56 проектів за підсумками захисту отримали гранти розміром 150 і 100 тисяч рублів.

КОМЕНТУЄ ХУДОЖНИК...

«Покращення» по-кримськи

П'ЯТЬ УКРАЇНСЬКИХ СТЕРЕОТИПІВ ПРО КРИМ

Останні дводцять років Україна про Крим майже нічого не знала. Ізоляціонізм був взаємним — фраза про те, що «за Перекопом землі немає», звучала у кримчан, але житель материкові області теж загалом міг би з нею погодитись.

Для середньостатистичного українця «кримський набір» був дуже умовний. Море. Пляж.

Невибагливий сервіс. Всюди російська мова. Кримськотатарська національна екзотика. Два тижні на рік. Мабуть, усе. Цілком достатньо для курортника, але явно мало для спроби поговорити всеріоз.

Чи варто дивуватись тому, що Крим сьогодні не візнає себе в українських новинах про півострів?

Крим був відчайдушно дотаційним минулими роками, залишився таким і тепер. Змінилось лише джерело грошових вливань — раніше вони шли з Києва, тепер — із Москви. Тому для більшості жителів півострова скорочення турпотоку — це приїзд самим приїхати на пляж і скіпатись без аншлагів і черг.

«Кримчани всі проросійські»

Ні, не всі. Більше того, структура кримського суспільства досить неоднорідна. За суб'єктивним відчуттям, у ньому є близько третини ядерного проросійського електорату. Це — ті люди, які завжди відчувають свою батьківщину саме Росію, — незалежно від того, сильною вона була чи слабкою. Вони завжди були проросійськими — і тоді, коли нафта коштувала 20 доларів, і тоді, коли вона коштувала 110.

Якщо поглянути на електоральні карти, то можна додати, що точно так само в Криму став totally одностайній. Критикувати можна хіба що «місцевих бояр», і то — за недостатньо точне виконання волі «доброго царя». В іншому ж ступні внутрішнього феодалізму і становості мало чим відрізняється від часів «пізнього Януковича». Власне, «кримська весна» і була історією не про зміни, а про відсутність змін. Іх і не стало.

«Кримчанам принциповий курортний сезон»

Улюбленна розвага — це публікувати фото напівпорожніх пляжів. Зі злорадними нотками: мовляв, курорт був, та весь загув. Хоча це не так. Туристи в Криму є — просто повністю змінилась структура галузі. Якщо раніше 70% відпочивальників приїжджають з України, а 25% — з Росії, то тепер туристи з двоголовими орлами на паспорті — практично монополісти. В абсолютних цифрах турпоток зменшився щонайменше вдвічі, але для самих кримчан це зовсім не привід для жалоби.

Справа в тому, що абсолютна більшість жителів Криму николи не жила «з сезону». Частка тих, хто весь рік жив на зароблені в літні місяці гроши, навряд чи перевищує четверть населення. А решта кримчан працювали у сferах, які від курортного сезону майже не залежали.

«Всі проросійські кримчани вийшли»

У тому що й справа, що не вийшли. Півострів залишили близько 20 тисяч людей — насамперед, це ті, хто ризикував опинитись у прицілі уваги російських спецслужб.

І немає сенсу порівнювати цифри еміграції з Криму і з Донбасом, бо природа цих цифр надто вже різна.

Так, із Донбасу до інших

областей України лише за

офіційними відомостями вийшло 1,37 мільйона людей.

Але ці люди залишили свої

будинки зовсім не обов'язково в силу своїх проукраїнських настроїв — вони бігли від війни, від обстрілів і через небажання жити в атмосфері хаосу і беззаконня. Їхній переїзд був викликаний прагненням до побутової безпеки, а не політичними поглядами.

Доля Криму надто вже відрізняється від долі Донбасу, аби міряти їх однією мірюкою. Багато проукраїнських людей волію «залигти на дно» і не афішувати своїх поглядів. Просто тому, що, на відміну від жителів Донецька і Луганська, ім є що втрачати. У когось на руках літні батьки, хтось не може продати майно, хтось просто не збирається залишити півострів, бо вважає саме його своєю батьківщиною.

Цих людей візьметься за суджувати лише той, хто в житті не робив більш серйозного вибору, ніж замовлення вечері в ресторані. Але проукраїнські кримчани на півострові є, просто їх не чутно. Як не було чутно 2012-го всіх тих громадян України, які за два роки підуть до добровольчих батальйонів або у волонтерський рух.

«Крим ніколи не повернеться»

Доля Криму залежить не від кримчан. Під час Майдану і до цього, — коли Янукович на всіх парах рухався до підписання Асоціації з ЄС, — у Криму не виникло жодного проросійського Майдану з проросійським же порядком. Усі процеси під час «кримської весни» почались лише після того, як російські військовослужбовці захопили Радмін і парламент півострова. Лише після цього кримські чиновники осміліли, на вулицях з'явились «казаки», а на дорогах — «блокпости». Саме Кремль виступив у ролі тієї сили, що здійнила зміну громадянства півострова — і роль самих кримчан у цьому процесі була лише блігоко вторинною.

І точно так само будь-які рішення про долю Криму залежатимуть від центральної російської влади. Якщо вона під тиском обставин вирішить повернутись до розгляду статусу Криму, — то жодні місцеві рухи цьому процесу перешкодити не зможуть. Майбутнє півострова в цьому сенсі є розмінною монетою — і ніякої крапки в цьому питанні досі не поставлено

ЗРАДА

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

У перших двох випадках не виконала обіцянок існуюча на той час влада, в двох останніх – влада, яку начебто привів народ. Якщо з першими все зрозуміло, то зрада фарбованих лісів означає, що народ не надто розбріливий у своїх уподобаннях, хапаючи ледь не голого гачка з рук тих, хто здогадався прикрити заюшений кров’ю писок лицюю борця з режимом/ борця за народні права/ патріота. Не дивно, що третій президент, як і його команда, стали величезним розчаруванням. Після такого щеплення, навчені гірким досвідом, мали б, здається, і на воду дути, але ж – ні! Наївна народна душа, відточена політтехнологами гра на неприйнятті суспільством наскрізь корумпованої системи і на хвилі народних протестів до влади заносить... політичних шахраїв та нездар. Довівиши своєю злочинною бездіяльністю (порушення ст. 17, 102, 106 (п. 19, 20), 134 Конституції України) до втрати частини території, до війни, яка тягнеться вже 534 дні й яку вони страшаться навіть визнати війною, ці «патріоти» до сьогодні продовжують нікчемну тактику затягування.

Можна заперечити, що то є чіткий план Верховного головнокомандувача, який дозволив нам вийти зі стану перманентного бойового контакту, дозволив виграти час на мобілізацію війська, приведення його в боєготовність, дозволив зберегти життя сотням, якщо не тисячам, наших вояків. Хіба ж це не виправдовує його? А є ж іще інший чинник: що довше ми відтягуємо поновлення повномасштабних бойових дій, то більше підуєдає на силі агресор, знекроплений ефективною дією санкцій.

Маємо чимало класичних прикладів того, як тривале уникання невеликим військом прямого зіткнення зі значно переважаючими силами супротивника дозволяло виснажити останнього настільки, що заслужена перемога ставала неминучою. Так чинив Фабій Максим у протистоянні з Ганнібалом, за що й отримав прізвисько Кунктатор. Так чинив Марк Лісіній Красс, ганяючись за військом Спартака. Красс, до слова, відтиснувши Спартака на Регійський півострів, перекопав його від моря до моря ровом завдовжки 300 стадіїв (55 км) і був змінений відповідно.

і завглибшки п'ятнадцять футів (4,5 м) та вибудував уздовж нього високий мур. Схоже, саме його прикладом надихнувся Арсеній Петрович, риочи канаву уздовж нашого кордону. От лише, за свідченнями Плутарха, Красс зробив те надзвичайно швидко і лише силами своїх легіонерів, не витративши, на відміну від свого послідовника, ані унції державних коштів. У випадку Красса все виглядало добре продуманим, адже Спартак, на відміну від російської армії, не мав інженерних військ, з їхньою потужною сучасною технікою, яка дозволяє за якусь годину з легкістю засипати будь-яку канаву в місці прориву. А проте ж навіть невчене Спартакове військо, зрештою, форсувало Крассову перешкоду.

Насправді, тактику Петра Олексійовича можна було б лише вітати, якби: а) вона не зачіпала самих основ нашої державності, не вимагала змінювати Конституцію; б) перемир'я дотримувалась не лише українська сторона, відповідно, не продовжували б гинути вояки, а так дорого куплений час ефективно використовувався задля приведення в боєготовність армії. Натомість маємо ганебне шахрайство з протягуванням змін до Конституції (див. <http://www.rbc.ua/ukr/interview/oksani-syroed-venetsianskuyu-komissiyu-razveli-1438612277.html>), які у разі їхнього ухвалення матимуть цілком передбачувані наслідки, а наше військо, зв'язане по руках і ногах умовами перемир'я, продовжує втрачати вояків, території, і, що найважливіше, – бойовий дух. Влада ж, попри всю показуху, мало що робить для належного оснащення та підготовки війська.

Як можна зрозуміти логіку Міноборони, Головнокомандувача, коли замість сучасного продукту вітчиз-

няного Міноборонпрому — того ж танка Т-84 «Оплот», який визнано одним з кращих у світі, — перевага віддається застарілим не лише технічно, а найперше, морально танкам Т-64? Таке неоднозначне рішення дивує не лише наших вояків. На запитання вражених журналістів BBC, «правильний» український військовий експерт пояснює, що замість одного «Оплоту», виявляється, можна оснастити аж 10 старих танків сучасними телевізійними прицілами. Щоправда, додає він, танки, які поставляють нині в район бойових дій, не проходять модернізації того рівня. Отак! (http://www.bbc.com/ukrainian/business/2015/07/150707_ukraine_weapon_export_dk). Логіка чиновників більшої країни зрозуміла, але якщо слідувати їй, то скільки ж замість одного «Оплоту» можна викувати справжніх козацьких шабель! А можна ж піти ще далі й просто настругати тих шаблюк з щепок. Чи не можна? Адже та ж логіка мала б підказувати їм, що утримання парку президентського

ім, що утримання парку президентських/прем'єрських авто можна суттєво здешевити, замінивши броньовані «Мерседеси» та «Лексуси» на вітчизняні «Запорожці». Кажете, вони ж не броньовані, та й не випускають вже їх? Отож.

Що ж до танків, то танк і нічний телевізійний приціл на ньому — то не одне й те саме. Сучасний танк є складним поєднанням сотень унікальних технічних параметрів, які у машин різних поколінь відрізняються дуже і дуже суттєво, що напряму обумовлює їхню успішність чи вразливість в бою, бо ж, наслідною нагадати, — в них сидять живі люди, чийсь сини, чоловіки, батьки і на них катаються частіше все ж не по Хрестатику. Історія мала б чомусь вчити, адже досвід найуспішнішого танкового аса Другої світової, навіть попри те, що то був відвертий ворог, свідчить саме про це. (<https://www.youtube.com/watch?v=iBRRzHOp9M>)

Чи усвідомлюють пан президент, пан перший міністр, пани депутати парламенту, що лукаве уникання того, щоб визнати війну війною, сіє сумніви навіть серед прихильників України в світі, дає агресорові привід заявляти про свою не-причестність до війни і вже привезло до того, що держава Україна сіда

ло до того, що держава Україна сіла за стіл перемовин з маріонетками Кремля?

Це відверте дворушництво, очевидно ж, повинно було мати і відповідні наслідки. І ми вже їх маємо. Хіба ми не помічаемо відвертого охолодження у стосунках Заходу та України? Звісно, найперше до того довело відверте заговорювання реформ, власне, їхній саботаж з боку української влади. Але не менше спричинила його і зневага до мародерів найвищого рангу, які навіть під час війни, на фоні окупації і руйнування частини країни, попріссячи загиблих, покалічених, осиротілих і овдовілих, не поспішають спроб нацарювати якомога більше, не обмежуючись тривіальним розкраданням коштів, призначених на оборону, а й безсorомно гендлюючи з агресором з «терористами» та

чи з агресором, з «терористами» та похвальючись потім на вечірках черговим «заробленим» мільярдом. Я вже не кажу про такі «дрібниці», які постачання для потреб війська не-якісно відремонтованої техніки, непридатних одностроїв, задорого закуплених неспеціалізованих ПНВ. На тому тлі безглазі спроби Міністерства культури знищити низку культурологічних видань, що видалися Національним газетно-журнальним видавництвом, остаточно придушити газету «Кримська світлиця», схоже, просто не сприймаються. Що така культура для наших

ються. Шо таке культура для наших цезарів-вашингтонів — її не покладеш ані на зуб, ані в казенник гармати, ані на свій банківський рахунок! Щоправда, такий собі лорд Вінston Черчіль має щодо цього іншу думку. Кажуть, коли йому в тяжкий воєнний час подали на підпис бюджет зі скороченими видатками на культуру, пояснюючи таке рішення війною, сер Вінston з тим не погодився, поставивши просте запитання, а що, власне, вони захищають у тій війні, як не культуру?

Вона би не мовчала

ПОВІДОМЛЯЙ ПРО КОРУПЦІЮ | TRANSPARENCY
anticorruption.in.ua INTERNATIONAL
Ukraine • www.ti-ukraine.org

ЯК УРЯД ВИКРУЧУЄТЬСЯ ЗІ СКАНДАЛЬНОГО ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО АГЕНТСТВА

ЧОТИРЬОХ ЧЛЕНІВ КОМІСІЙ АНТИКОРУПЦІЙНОГО АГЕНТСТВА З ВОСЬМИ ОБИРАТИМУТЬ ПОВТОРНО

134 Конституції України) до втрати частини території, до війни, яка тягнеться вже 534 дні й яку вони страшаться навіть визнати війною, ці «патріоти» до сьогодні продовжують нікчemu тактику затягування. Можна заперечити, що то є чіткий план Верховного головнокомандувача, який дозволив нам вийти зі стану перманентного бойово-захисного режиму. Справа в тому, що Адже та ж логіка мала б підказувати їм, що утримання парку президентських/прем'єрських авто можна суттєво здешевити, замінивши броньовані «Мерседеси» та «Лексуси» на вітчизняні «Запорожці». Кажете, вони ж не броньовані, та й не випускають вже їх? Отож.

Що ж до танків, то танк і нічний телевізійний приціл на ньому — то

як минулого року добровольців не бракувало.

На минулому тижні відомий фейсбучний міністр (ще один мільйонер у нашому уряді) анонсував створення в Україні контрактної армії. Новина та підірвала суспільство. Мами майбутніх рекрутів були в захваті. Не в меншому захваті, думається, була й позолочена молодь, бо у разі матерілізації того

Боротися з корупцією в Україні повинні три структури: Національне антикорупційне бюро, Спеціальна антикорупційна прокуратура і Національне агентство із запобігання корупції. Втім, якщо бюро вже створене і до нього набирають детективів, то прокуратура та агентство лише на етапі формування. І все було б добре, якби цей процес проходив гладкою

нової процедури конкурсу до громадськості вийшов міністр юстиції Павло Петренко. Він пояснив, що відтепер відбір членів конкурсної комісії від громадських організацій відбудуватиметься за результатами повторних ініціативних зборів. Крім того, усі громадські організації перевірятимуться набагато ретельніше.

вого контакту, дозволив виграти час на мобілізацію війська, приведення його в боєготовність, дозволив зберегти життя сотням, якщо не тисячам, наших вояків. Хіба ж це не виправдовує його? А є ж іще інший чинник: що довше ми відтягуємо поновлення повномасштабних бойових дій, то більше підупає на сили агресор, знекровлений ефективною дією санкцій.

Маємо чимало класичних прикладів того, як тривале уникання невеликим військом прямого зіткнення зі значно переважаючими

не одне й те саме. Сучасний танк є складним поєднанням сотень унікальних технічних параметрів, які у машин різних поколінь відрізняються дуже і дуже суттєво, що напряму обумовлює їхню успішність чи вразливість в бою, бо ж, насмілюся нагадати, — в них сидять живі люди, чийсь сини, чоловіки, батьки і на них катаються частіше все ж не по Хрестатику. Історія мала б чомусь вчити, адже досвід найуспішнішого танкового аса Другої світової, навіть попри те, що то був відвертій ворог, свідчить саме про

людь, бо ж у разі матеріалізації того троянського коня можна буде цілком спокійно гужувати собі на везе-селях вечірках в елітних клубах.

Натомість фахові військові були шоковані: навіть Сполучені Штати, з їхньою найбільшою контрактною армією, змущені були вдатися до призову під час війни в Іраку та Афганістані. Ale ж ті війни велися навіть не на їхній території, а економіці України важко порівняти з економікою США. Каюсь, я дуже сподівався, що на пана міністра Авакова нашло якесь помутніння. Та

РУ, якщо це є реальність, то буде скандалом. Натомість формування конкурсної комісії антикорупційного агентства вже назвали сканальним. Його результати організація «Transparency International Україна» досі оскаржує в судах двома позовами проти Кабміну. Разом з тим, Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк у середу на засіданні уряду оголосив, що раніше обрані чотири кандидати конкурсної комісії від громадських організацій добровільно склали повноваження, а вже наприкінці серпня відбудеться відпрацювання.

Національне агентство із запобі-

нення зі значно переважаючими силами супротивника дозволяло виснажити останнього настільки, що заслужена перемога ставала неминутою. Так чинив Фабій Максим у протистоянні з Ганнібалом, за що й отримав прізвисько Кунктуатор. Так чинив Марк Ліціній відкритий ворог, свідчить саме про це. (<https://www.youtube.com/watch?v=iBRe7fOPo9M>)

Чи усвідомлюють пан президент, пан перший міністр, пани депутати парламенту, що лукаве уникнення того, що розпочалася чергова виборча кампанія, і кожен з названих добродіїв чимдуж поспішав виконати свій ритуальний танок.

Національне агентство із запобігання корупції повинно виявляти невідповідність даних декларацій чиновників їхньому реальному життю. Його конкурсна комісія повинна складатися з 8 членів: 4 від громадських організацій і по одному від президента, Верховної Ради, організацій є досвід боротьби з корупцією. Третє – це необхідність презентації організації під час ініціативних зборів. І четверте: ми виставили запобіжники, щоб не було пов’язаних організацій», – конкретизував міністр.

Керувати лопуском громадських

тутар. Так чинив Марк Лідінні Красс, ганяючись за військом Спартака. Красс, до слова, відтіснивши Спартака на Регійський півострів, перекопав його від моря до моря (заголовок 200-ї сторінки (55-ї с.)

це сумнів навіть серед прихильників України в світі, дає агресорові привод заявляти про свою непричентність до війни і вже привело до того, що держава Україна сіла за стол переговорів з ворогом

Оскільки він ще не завершився, я закликаю читача «КС» прикласти палець до лоба і поміркувати. Найперше, є військо мирного часу і військо війни. Чисельність першо-

му від президента, Верховної Ради, Кабміну та Нацагентства з питань держслужби. В подальшому саме вони повинні обрати 5 членів Нацагентства із запобігання корупції.

Керувати допуском громадських організацій до участі в ініціативних зборах замість заступника міністра Кабінету Міністрів України Романа Гребі Павло Петренко призначив

Та якщо з представниками від влади все більш-менш зрозуміло, свою першу заступницю Наталю Севост'янову, а самі ініціативні

Спартаковським та надіїм фулем («+») та вибудував уздовж нього високий мур. Схоже, саме його прикладом надихнувся Арсеній Петрович, риочи канаву уздовж нашого кордону. От лише, за свідченнями Плутарха, Красс зробив те надзвичайно швидко і лише силами своїх легіонерів, не витративши, на відміну від свого послідовника, ані унії державних коштів. У випадку Красса все виглядало добре продуманим, адже Спартак, на відміну від російської армії, не мав інженерних військ, з їхньою потужною сучасною технікою, яка дозволяє за якусь годину з легкістю засипати будь-яку канаву в місці прориву. А проте ж навіть невчене Спартакове військо, зрештою, форсувало Крассову перешкоду.

Це відверте дворушництво, очевидно ж, повинно було мати і відповідні наслідки. І ми вже їх маємо. Хіба ми не помічаємо відвертого охолождення у стосунках Заходу та України? Звісно, найперше до того довело відверте заговорювання реформ, власне, їхній саботаж з боку української влади. Але не менше спричинила його і зневага до мародерів найвищого рангу, які навіть під час війни, на фоні окупації і руйнування частини країни, попри тисячі загиблих, покалічених, осиротілих і овдовілих, не полишають спроб нацарювати якомога більше, не обмежуючись тривіальним розкраданням коштів, призначених на оборону, а й безсоромно гендлюючи з агресором, з «терористами» та фундаторів української армії, члена Спілки офіцерів України, полковника Віталія Лазоркіна, для України складає двісті п'ятдесят тисяч вояків. Це, власне, те, що маемо на сьогодні. На час війни військо значно збільшується за рахунок рекрутування. Але ж ті рекрути мають бути навченні, а отже, наявність мобілізаційного резерву є абсолютно необхідною. Не забуваймо, що під час широкомасштабної агресії військо першої мобілізації може втратити до 70% свого складу. Зробивши ставку на контрактну армію, відмовившись на хвилі популизму від призову, від підготовки військового резерву, можна легко і в надзвичайно короткий строк втратити і незалежність, і державність. П

влади все бльш-менш зрозуміло, то обрання членів комісії від громадських організацій викликало великий резонанс у суспільстві. З вимогою визнати конкурс недійсним, а дії Кабміну (*відповідальний за створення НАЗК – ред.*) неправомірними, до окружного адміністративного суду звернулась організація «Transparency International Україна». Один її позов стосувався фактів фальшивування, адже більшість громадських організацій, які обирали частину конкурсної комісії НАЗК, не надали документів, що підтверджують їхній досвід роботи щодо запобігання корупції протягом року, як це передбачено у законодавстві, крім того, кількість недійсних бюлетенів для голосування виявилася більшою, ніж це зазначено у прото-

Сєвєстянову, а самі ініціативні збори призначив на кінець серпня.

«Я маю надію, що 28 серпня відбудуться ці ініціативні збори і вже протягом вересня відбуватиметься процес відбору членів до антикорупційного агентства», – сказав він.

Такий різкий поворот подій з оголошення повторного конкурсу зумовлений не лише розголосом і судовим позовом, а й тиском з боку міжнародної спільноти, пояснює голова правління «Transparency International Україна» Андрій Марусов. Адже створення відомств із боротьби з корупцією є однією з основних умов лібералізації візового региму з ЄС та кредиту від МВФ.

«Я на мене, тут декілька фактів. З одного боку, громадський тиск, адже, крім нас, є багато орга-

Насправді, тактику Петра Олексійовича можна було б лише віднести, якби: а) вона не зачіпала самих основ нашої державності, не вимагала змінювати Конституцію; б) перемир'я дотримувалась не лише українська сторона, відповідно, не продовжували б гинути вояки, а так дорого куплений час ефективно використовувався задля приведення в боєготовність армії. Натомість маємо ганебне шахрайство з протигувањем змін до Конституції (div. <http://www.rbc.ua/ukr/interview/oksana-syroed-venetsianskuu>)

Погляньмо пильніше на економічну складову справи. На сьогодні фінансування війська складає 40,6 млрд. гривень (фахівці Міноборони мовлять про реальні 40 млрд.), при тому, що сам лише фонд зарплати складає 19 млрд. гривень. Контрактна армія, за скромними розрахунками, потребуватиме на своє утримання мінімально 100 млрд. гривень. Звідки збирається брати такі кошти наш геніальний перший міністр, палець об палець не вдаривші для реанімації вітчизняної економіки?

Погляньмо пильніше на економічну складову справи. На сьогодні фінансування війська складає 40,6 млрд. гривень (фахівці Міноборони мовлять про реальні 40 млрд.), при тому, що сам лише фонд зарплати складає 19 млрд. гривень. Контрактна армія, за скромними розрахунками, потребуватиме на своє утримання мінімально 100 млрд. гривень. Звідки збирається брати такі кошти наш геніальний перший міністр, палець об палець не вдаривші для реанімації вітчизняної економіки?

«І так і вийшло, що організації, які зареєстровані в одному офісі, з одного комп’ютера друкували документи, одне одному понадавали папери із печатками, і взагалі не мають жодного досвіду антикорупційної роботи – прийшли, в темну, дуже швидко за півгодинки обрали собі чотирьох достойників, яких потім уряд благословив на відбір найкращих борців із корупцією», – зазначав виконавчий директор «Transparency International Україна» Олексій Хмаря.

оксано-суroeа-venetsianskuu-
komissiyu-razveli-1438612277.html), які у разі їхнього ухвалення матимуть цілком передбачувані наслідки, а наше військо, зв'язане по руках і ногах умовами перемир'я, продовжує втрачати вояків, території і, що найважливіше, — бойовий дух. Влада ж, попри всі показухи, мало що робить для належного оснащення та підготовки війська. Що таке культура для наших цезарів-вашингтонів — її не покладеш ані на зуб, ані в казенник гармати, ані на свій банківський рахунок! Щоправда, такий собі лорд Вінстон Черчіль мав щодо цього іншу думку. Кажуть, коли йому в тяжкий воєнний час подали на підпис бюджет зі скороченими видатками на культуру, пояснюючи таке рішення війною, сер Вінстон з тим відповів:

Саме тому, повертаючись до початку допису, хотілося б дуже сподіватись, що число українських громадян буде неухильно збільшуватись за рахунок зменшення бездумного болота, яке безальтернативно приводить до влади амбітних нездар та нікчем, адже лише в цьому випадку маємо надію, що результат довірчого визнання буде позитивним.

Олексій Хмара.

Що ж до другого позову, то він стосувався завчасного затвердження Кабміном конкурсної комісії в кількості 7 членів, а не 8, як би це мало бути. (Представник президента в Кабміні Олександр Данилюк офіційно зупинив свою роботу в комісії до моменту вирішення всіх суперечностей зі складом та способом її формування).

Як можна зрозуміти логіку Міноборони, Головнокомандувача, коли замість сучасного продукту вітчизняної військової промисловості, європейської та іноземної, він віддає перевагу китайським виробникам? І чому він не погодився, поставивши просте запитання, а що, власне, вони захищають у тій війні, як не культуру?

Валентин БУТ

Крим

мо надію, що результат довгого процесу стане релевантним.

Та вже 12 серпня організація звернулась до суду з проханням відтермінувати розгляд клопотання, обрзені цього року. Очікується, що воно запрацює до кінця цього року.

Ірина СТЕЛЬМАХ
www.radiosvoboda.org

процесу стане релевантним.
Валентин БУТ

Опозиційні до російської влади громадські активісти провели минулou суботи в центрі Петербурга се-ріо одиночних пікетів, вимагаючи відмовитися від практики спалення харчів.

Активісти вважають знищення їжі зневагою до історії Росії, зокрема, до подвигу блокадного Ленінграда, тому «божевільне рішення влади відгукується болем у серці кожного, хто зберігає пам'ять про померлих від голоду ленінградців». Учасники пікетів також вказували, що 23 мільйони росіян зараз живуть за межею бідності.

Понад 350 тисяч людей підписали петицію проти знищенння санкційних продуктів в Росії. Тим не менше, влада, виконуючи путінський указ, ще минулого тижня відрапортувала про знищенння 348 тонн «підсанкційних» харчів. Процес триває...

В СУДІ У СПРАВІ СЕНЦОВА-КОЛЬЧЕНКА ОГОЛОСИЛИ ПЕРЕРВУ ДО 19 СЕРПНЯ

На засіданні Північноказького окружного військового суду у Ростові-на-Дону у справі українського режисера Олега Сенцова та активіста Олександра Кольченка, яких у Росії звинувачують в організації терактів у Криму, у понеділок, 10 серпня, зачитали результати перевірки Олексія Чирнія, який свідчить проти них, на поліграфі.

«З'ясувати, що Сенцов давав розпорядження про вибух пам'ятника Леніну, не є можливим», — повідомляє кореспондент Радіо «Свобода». Видання «Медіазона» зазначає, що адвокат Кольченка Світлана Сидоркіна прочитала протокол огляду сайту «Правого сектора» з матеріалів справи. «Там мовиться, що серед регіональних підрозділів Крим взагалі не значиться», — повідомляє кореспондент видання із залі суду.

Після того, як подання доказів обома сторонами справи закінчилося, суддя оголосив перерву в засіданні суду до початку дебатів 19 серпня о 10.00.

* * *

Про підсумки минулого етапу суду й те, як проходить наступний, кореспондентові «Укрінформу» розповіла адвокат Кольченка Світлана Сидоркіна.

«Стадія подання доказів завершилася. На наш погляд, кваліфікація, поставлена нашим підзахисним (тероризм), не знайшла підтвердження. Захист розпочинає підготовку дебатів, які розпочнуться 19 серпня о 10.00. У дебатах виступить звинувачення, ви-

ступить захист. Олег Сенцов також планує взяти у них участь. Наприкінці засідання Сенцов і Кольченко виступлять з останнім словом», — сказала С. Сидоркіна.

Тривалість дебатів законодавством не регулюється. Але, як передбачає адвокат, все, швидше, закінчиться за один день. «Втім, у цій справі вже було стільки несподіванок, що не можна нічого передбачати точно. Наприклад, у моїй практиці ніколи ще не було, щоб підсудний, який віклав угоду зі слідством, на суді відмовився від своїх свідчень. І фактично дав противлемні, як це було у нас з Геннадієм Афанасьевим», — додала вона.

Загалом С. Сидоркіна відзначила непереконливість наданих звинуваченням доказів: «У п'ятницю виступали свідки з боку захисту. Це був відповідник для тих, хто слухає, — нормальні адекватні люди і переконливі свідчення. Не те, що ми почали з того боку, де були то незрозумілі «таємні співробітники», то колишні кримінальні злочинці».

Нагадаємо, кінережисер Сенцов і активіст Кольченко обвинувачуються у тероризмі. За версією російського правозахисного центру «Меморіал» визнав підсудних політв'язнями.

Сенцов нібито організував у Криму підпільну групу, пов'язану з українським «Правим сектором». Кольченку ставиться за проправину у цьому «терористичному співтоваристві». Українці звинувачення спростовують.

Свідок звинувачення Олексій Чирній відмовився від надання свідчень, але підтвердив попередні. Свідок Геннадій Афанасьев не просто відмовився від надання свідчень, але заявив, що попередні були обмовою, зробленою після тортуру. Після чого на нього чинився тиск і його було етаповано з Ростова у невідомому поки що напрямку.

Минулого четверга на процесі виступили самі обвинувачені Олег Сенцов і Олександр Кольченко. Сенцов розповів про обставини його затримання і катування, яким він піддався, а всі звинувачення назаввигадками ФСБ.

Сенцова і Кольченка заарештували навесні 2014 року у Криму. Кольченку загрожує мінімум 10 років, а Сенцову — 20. Обидва провину заперечують від дня йхнього затримання. Навіть російський правозахисний центр «Меморіал» визнав підсудних політв'язнями.

«ДА, НЕМЦОВА УБИЛИ ОНИ, А СЕНЦОВА СЛОМАТЬ НЕ СУМЕЛИ...»

Геннадій Афанасьев

Ізвинити потребності певца написати не сатири, а оду. Хоть еще далеко до конца любопытному этому году, хоть и ржет на кругом рубеже наша тройка — трехглавая птица, — и немало случилось уже, и немало успеет случиться, и держал голодовку ПАРНАС, и отец-Ходорковский допрошен, и продуктов сожгли до хрена-с, и хватало других скоморошин, то есть гадостей было полно, и наглядны они образцово, — но событие было одно: что

не сдал Афанасьев Сенцова. Начинаются новые дни, и Отчизна снимается с мели. Да, Немцова убили они, а Сенцова сломать не сумели, и глядишь — отыграют назад. Взбунтовался свидетель, и вскоре может лопнуть на наших глазах это дело о кримском терроре. Вот отличие новых годин: обзывают их пустыми не смеите. Вдруг находится некто один, кто уже не боится смерти. Наши славно умеют ломать, Афанасьеву знатно ломали: мол, погибнет в аварии мать, мол, и сам он подохнет в финале; донимали посредством битья и посредством зловонного кляпя... Дорогая спецслужба моя! Докажи мне, что ты не... * Напряглись. Постарались блеснуть, чтоб не рыпалася кримський охальник.

Били — страсть. Не давали уснуть. Обещали засунуть паяльник. То есть весь джентльменський набор, все уменьшные проверенных катов, неизменных с малютинами пор (но не знал про паяльник Скуратов!). Все признал террорист. Поделом! Знай противника, юноша прыткой! Но какой он устроил облом, заявив, что признался под пыткой, что от Кольченко он никогда не слыхал никакого приказа и не слышал о нем до суда, а с Сенцовым видался два раза!

А когда он вернулся в тюрьму, проявивши такое коварство, местный опер, дававший ему все інструкции, прямо взорвался. Ну, сказал он, держись, террорист. Уничтожить тебя не рискую, но скажу тебе честно: молись.

За що ж нам «брать» такий?

KC

ПУТИНСЬКИЙ РАЙ: СИРОТИ В ДИТБУДИНКАХ НЕ ЗНАЮТЬ, ЩО ТАКЕ ЯЄЧНЯ ТА ВИНОГРАД...

тертую с водой детдомовскую каши.

Ну, Бог с ним. Это было десять лет назад — темное прошлое, проклятое либеральное наследие, дешевая нефть, Путин все-го пять лет у власти. ОК. Свету взяли из детдома два года назад. О том, что она никогда не видела — не то что не ела, не знала о его существовании, то есть даже на картинке не видела! — винограда, мы выяснили в её первый же визит. Как раз Новый год был. Ставлю виноград на стол, спрашивав — что это такое. Начал выяснять. Арбуз знает. Помидор знает. Огурец знает. Банан знает. Дыню — уже нет. Все, что сложнее киви, — даже спрашивать не стали. На улице выяснилось: не знает, что такое снегокат. В 14 лет ребенок в зимней нефтедобывающей стране ни разу в жизни не видел снегоката. Зато, как включили телеви-

зор, тут же выпалила: «Это Путин, он хороший!». Это два года назад.

Путин 15 лет у власти, нефть по сто пятьдесят, Ротенберги, Олимпиада, Свердлерхава, князь Владимир, сакральность, духовность, Путин-Путин-Путин. Ребенок в детском доме в трехстах километрах от Москвы за четыреста пятьдесят лет в нефтяной энергетической свердлерхаве ни разу в жизни не видел винограда. Доказано. В Брянской области позавчера уничтожено 200 тонн персыков, нектаринов, винограда и других фруктов. В психиатрии есть такое понятие — нравственная идиотия. Это когда у человека отсутствуют какие-либо из важнейших эмоций. Например, сострадание, любовь, уважение, инстинкт защиты детей. Ну... Ну, короче, и так все понятно. Чего тут еще говорить-то.

<http://patrioty.org.ua>

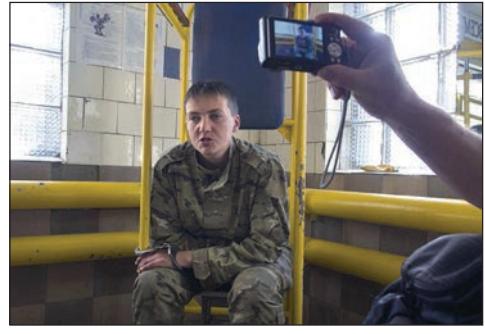
СУЦІЛЬНЕ «НЕ ВСТАНОВЛЕНО»... В ОБВИНУВАЧЕННІ САВЧЕНКО — ОДНІ «БІЛІ ПЛЯМИ»

Слідство у справі Надії Савченко не змогло встановити марку рації і біно-кля, якими українська льотчиця нібито користувалася для коригування вогню. Стався цей інше згадано в переліку предметів, нібито вилучених у неї. Також слідству не вдалося встановити, який з підрозділів української армії нібито вів обстріл, під час якого загинули двоє російських журналістів, хоча у слідчих, якщо вірити обвинувальному висновку, була карта із зазначенням позицій тих самих «невстановлених» підрозділів станом на 17.06.2014 р.

Це прямо випливає з тексту обвинувального висновку, викладеного адвокатом льотчиці Марком Фейгіном на його особистому сайті. На сторінці 11 обвинувального висновку у справі Савченко, серед іншого, стверджується, що 16.06.2014 р., збираючись на завдання (нібито коригування вогню в районі селища Стукалова балка), вона приготувала «для ведення прихованого та ефективного спостереження за об'єктами військовий бінокль невстановленого зразка».

«Для підтримки зв'язку та своєчасного надання отриманої інформації командиру батальйону «Айдар» Мельничку С. П., невстановленим військовослужбовцям невстановлених регулярних підрозділів Збройних Сил України, що здійснюювали артилерійський обстріл, а також коригування вогневих засобів у ході їхньої пристрілки і стрільби на ураження — рацію невстановленого зразка, мобільні телефони FLY DS103D і SonyEricsson_T650i, а також сфотографовану на мобільному телефоні SonyEricsson_T650i топографічну карту місцевонаходження позицій невстановлених військовослужбовців невстановлених регулярних підрозділів Збройних Сил України в районі н.п. Весела гора і рукописну схему українських позицій у тому ж районі».

А на сторінці 35 міститься така інформація: «При затриманні у Савченко Н. В. були виявлені бінокль, рація, засоби мобільного зв'язку, карта місцевості, тобто

Н. Савченко в полоні у луганських терористів

засоби екіпіровки, які використовуються для розрахунку і дачі цілевказань при коригуванні артилерійського вогню».

* * *

Як уже повідомлялося, адвокат Марк Фейгін виклав повний пакет документів експертизи відео, що підтверджує алібі Надії Савченко. Матеріали опубліковані на сайті Фейгіна.

«Експертиза відео, знятого сепаратистом Єгором Русским під час бою під Луганськом зранку 17 червня 2014 року. Видно, що Надія Савченко вже в полоні у «ЛНР». З цього моменту починається її алібі, яке підтверджує, що вона не могла коригувати вогонь по російських журналистах», — анонсував Фейгін публікацію документів.

У Твіттері адвокат нагадує: «Савченко потрапила в полон о 10.30. Це ясно з відео Русского. Волошин і Корнелюк загинули о 12.00». І далі він констатує, що «захист Савченко виконав усю процесуальну роботу у справі і довів її невинуватість. Але її все одно засудять і дадуть строк».

Нагадаємо, у справі Савченко — пауза. Донецький міськрайон Ростовської області задоволивши клопотання захисту про визначення осудності Надії Савченко в Ростовському обласному суді, де відбудеться окреме судове засідання з цього природу. Документи справи Савченко з Донецького міськрайону в Ростовський обласуд поки що не надходили.

Нам привычен онегинский сплин и уверенность в вечности ада. Вы мне скажете: он же один! Я отвечу: а много не надо. Начинается все с одного, с маргинала, с того, на котором потерявшее ум большинство в первый раз обломалось с позором. Вспоминаю про весь этот бред и нимало его не подкрасив, вся страна через несколько лет и тебя назовет, Афанасьев. Всем потребны основы и ось, и надежда, и честь, и опора. Так запишем: с тобой начальство. Жаль, нескоро. А может, и скоро.

*Тут в рукописи пропуск.

Можем быть, «растяпа»?

* * Тут какое-то другое слово, но оно неразборчивое.

Дмитрий БЫКОВ,
«Новая газета»

Фурманов

ЛЕМКИ – ЦЕ УКРАЇНЦІ ЗІ ЗНАКОМ ЯКОСТІ!

(Продовження.

Поч. на 1-й стор.)

Ворожості, на кшталт тієї, що її виявляли відносно лемків східняки і поляки, тепер немає. Добре пам'ятаючи проблеми батьків і дідів, західні українці до переміщених ставляться толерантно. Може, й надто. Бо на вулицях міст і сіл Львівщини, Тернопільщини, Волині вистачає російськомовних біженців, які зовсім не комплексують з того приводу, що спілкуються мовою країни, яка принесла Україні війну. Так що, коли паралелі є, то не у всьому. Дається взнаки більша європейськість українського заходу порівняно з південним сходом.

ВБОЛІВАЮЧИ ЗА СВОЄ, ГРУДЬМИ СТАЮТЬ НА ЗАХИСТ УКРАЇНИ

Все на фестивалі було б добре, якби не пекуче сонце. Люди розривалися між бажанням послухати виступи лемківських колективів і... сковатися у затінку дерев. Під час одного з таких перепочинків я розгово-рився із сивим лемком, який задумливо сидів у тіні старого дуба. Ми не могли уникнути розмови на політичні теми. Чоловік згадав події минулого року. Він настільки детально розповідав про найменші подробиці протистояння на Майдані, що не виникало жодного сумніву у його активній участі в Революції гідності. А я ж ніби й не шукав героя – просто узяв і... зіштовхнувся з такою

людиною. Цілком випадково. Схоже, що лемки не лише прагнуть зберегти своє, а й в українських справах не пасуть задніх. Серед Героїв Небесної Сотні є двоє лемків – Назар Войтович зі Збаражчини та Володимир Жеребний із Львівщини. Є навіть «кіборг»-лемко – це 24-річний доброволець Володимир Гавриляк.

* * *

Бачу професора Миколу Мушинку із словацького Пряшева. Сьогодні він тут найколоритніший лемко! Відомий фольклорист і етнограф погоджується з тим, що в умовах Тернопільщини його родакам таки трохи легше жити, ніж у степах Донеччини. Рідної землі ніщо не замінить, але вкриті лісами зелені пагорби від Бережан до Монастириська дуже нагадують Лемківщину. От якби ще бурхливих річок та гірських потоків було побільше...

І все ж, це – не херсонський степ, не кіровоградський, не Луганщина. Професор з болем говорить про нинішню ситуацію в Україні: «Хто б міг подумати, що у наш час будуть нові переміщення, нові депортациї? Вже зі сходу на захід. Ми зробили свій маленький внесок – прийняли до Пряшівського університету кількох осіб з Донецької і Луганської областей, щоб вони могли продовжувати своє на-вчання. Але хочеться, щоб війна закінчилася і люди

могли повернутися до рідних осель, могли жити і працювати там, де народилися...».

Потім трохи спілкувався з Ігорем Дудою – мистецтвознавцем, директором тернопільського художнього музею. Почав з провокаційного запитання: а що, якби не зігнали лемків з інших земель у Польщі? Це краще було для лемківської культури? Чи гірше? Бо й там би вже полної зувалися, і тут не було б такого ядра, яке є відчутним. І головне, що населення Тернопільщини тепер ставиться до лемків цілком лояльно, навіть шанобливо. У Польщі ж інакше...

«Важко сказати, – відповів пан Ігор. – Історія не знає умовного способу... Тут також майже 50 років про лемків ніхто не згадував. Було не прийнято вголос визнавати себе лемком, бо це чомусь було... непрестіжно. Час був нетolerантний, відмінності не віталися. І все ж, ми, переїхавши в 1945 році в Монастириська, вдома, на вулиці, у школі говорили по-своєму, по-лемківськи.

Місцеві нас прийняли нормально, ми не відчували якоїсь неприязні. Але за Радянського Союзу ця тема була закрита. Тільки в 1989 році постало товариство «Лемківщина» у Львові. А потім у Тернополі – в 1991 році. Відтоді, можна сказати, почалося відродження нашої культури. В 1999 році я започаткував «Лемківську ватру» в Гутиськах Бережанського району. Потім ми перешли сюди, бо тут лемки живуть компактніше, і тут дуже сильна лемківська організація. А ще – тут набагато більше простору. Якщо перша ватра зібрала три тисячі людей, то тут бачимо не менш, як тридцять тисяч!».

* * *

...Того дня мені пощастило зробити унікальне фото. Дівчинка років семи, яка стояла поряд, раптом закричала: «Тато!» і кинулася назустріч чоловіку у захисній формі з великим рюкзаком за плечима. Той лише встиг широко роз-

Фестиваль –
найважливіша
подія року!

Тато повернувся!

ПРЕЗИДЕНТ ПОЛЬЩІ – ТАКОЖ З ЛЕМКІВ

Купив свіжу газету «Дзвони Лемківщини», яка видається у Тернополі. Звернув увагу на статтю Ігоря Гошовського: «Лемківські корені президента Польщі Андрія Дуди». Автор пише: «Дуда – непритаманне полькам прізвище, але цілком зрозуміле для українців. Бо дудка польською буде «пішчалка». Не дивно, що у польків під час виборчої кампанії до кандидата з таким прізвищем виникали запитання, що стосувалися його походження. Чорні політтехнологи навіть запускали межевий вірус про те, що начебто дід Андрія – це Михайло Дуда, відомий на Лемківщині командир УПА. «Андрій Дуда – внук бандерівця» – ширилося соціальними мережами...».

Тому кандидату в президента довелося дати в пресі розгорнуте генеалогічне дослідження свого родоводу. Воно підтвер-

дило лемківське коріння польського президента по батьківській лінії, але спростувало участь предків Анджея Дуди в УПА. До того ж по материнській лінії у по-літика все благополучно – стовідсотково польське коріння. Автор статті закінчує свій матеріал так: «Те, що Дуда має значний відсоток лемківської крові, навряд чи буде якось впливати на його політику. Безумовно, він буде дбати лише про інтереси Польщі. Проте товариствам лемків вартувало би поглибити дослідження, маючи такого земляка, можна посилити у Польщі позиції, втрачені після операції «Вісла».

ЖИТТЯ І МОВА
Мова лемків гине – про це з тривогою говорили найстаріші вихідці з Лемківщини, які були присутні на фестивалі. Ну, це – іхня точка зору, я її просто ре-транслюю. Мені ж, сторонній людині, здалося, що ця досить самобутня говірка, яка суттєво відрізняється від

літературного варіанту, за 70 років збереглася непогано. Не те, що українська в дорогій моєму серцю Стародубщині. Приймінні тут, у Монастириськах, на день-два вона таки розправила плечі. Нео постійно промовляли зі сцени, і всі присутні її розуміли. У виконанні польських і словацьких лемків, – а я розмовляв і з такими, – вона ще яскравіша і самобутніша. Ніби не так все страшно... Але це моя точка зору. Самі лемки не такі оптимісти, вони вважають, що зберігаються лише якісь невеличкі фрагменти лемківської культури. Той же Ігор Дуда з сумом сказав: «Хоч до лемків на Тернопільщині ставилися лояльно, але певні проблеми були. В радянські часи лемківські пісні підганяли під загальноукраїнські стандарти, позбавляючи власного колориту. Я навіть мусив відстоювати твердий звук і літеру «ы», бо все це є в лемківській мові. Послався на Тараса Шевченка, який, пишучи свої вірші, використовував три літери: «і», «и» та «ы». І ревнителі чистоти української та ідейні вороги «москальської» літери «ы» мені відразу дали спокій. А за-галом... хоч ми й прагнемо зберегти свою говірку, але у нас жодного сумніву не має стосовно ідентичності. Ми – українці!».

Слухаючи науковця, я думав про те, що в переміщенні лемківського ядра на Тернопільщину є один маленький плюс.

**(Закінчення
на 7-й стор.)**

Лемко Ігор Дуда (праворуч) зі своїм однокласником тернополянином

У маленьких лемків – своя ватрошка

До лемківських справ можна долучати скільки завгодно місцевих українців. Адже ніхто з присутніх (а це десятки тисяч людей) не протестував проти формули «Лемко — це українець зі знаком якості», яка прозвучала зі сцени. А у цій формулі пряма настанова до дії! Працювати на Україну, зберігаючи стільки «своє», скільки можна зберегти у нинішніх умовах.

Корінна Україна відповість взаємністю. Ця взаємність дозволить здійснювати певну лемківську експансію на велике території.

Наведу приклад: лемківську пісню «Пливе кача по Тисині» знають і шанують не лише на Тернопіллі, а й у Дніпропетровську, Запоріжжі і навіть у прифронтовому Маріуполі. Її вважають неофіційним гімном-реквіемом за розстріляними активістами Євромайдану. Вона не чужа і тим мешканцям Ялти, Джанкоя і Сімферополя, які вперто дотримуються проукраїнської орієнтації і не зираються покидати Крим. Цю пісню і в Тюмені та Сургуті заспівати можуть.

Мало хто знає, що пісня «Пливе кача...» стала відомою всій Україні завдяки уродженцю Закарпаття Василю Гренджі-Донському. Редактор газети «Русин» та журналу «Наша земля» Василь Гренджа в якийсь момент настільки виразно усвідомив себе сином великої України, яка простяглась від Сяну до Дону, що в 1926 році подав прохання в Міністерство внутрішніх справ Чехословаччини про зміну свого прізвища на «Гренджа-Донський». Через чотири роки його прохання задовольнили. Пройшло ціліх 85 років — і раптом таке визнання записаної ним пісні! Не знаю, хто заніс у Закарпаття міф про велику Україну (більше міг би розповісти про Галичину), але бачу на прикладі Гренджа-Донського, що він спрацював. Отже, міфи можуть суттєво впливати на наше життя. Більше навіть, ніж реально існуючі кордони між говірками.

РОЗДУМИ ПРО ТЕ, ЯК ОРИГІНАЛЬНІ ІДЕЇ КОМПЕНСУЮТЬ ВТРАТИ

В ЕТНОГРАФІЧНИЙ СФЕРІ
При мудрій постановці питання лемківська справа може бути підтримана на сході. Ще й використана для загального зміцнення українства. Про це говорили місцеві донецькі ак-

Місцевий лемко Дмитро

тивисти на форумі «Донбас — Україна. Порядок денний», який проходив у Слов'янську на початку липня. А ось як відгукнулася луганчанка кубанського походження на документальний фільм «Луганські лемки»: «Фільм тронул до глубини души, я даже не выдержала, всплакнула... Я знаю это село Переможне, там недалеко в Штурмовом живут мои знакомые, они мне много рассказывали про это село.

Могу сказати тільки одне. Іногда Бог самим любими своїм детьми дає відомі випробування, потому що вони дуже закаляють дух. А те, хто так бесчеловечно поступає з людьми (як поступили з лемками), рано або поздно отвітят перед Богом...».

Підкresлю, що луганчанка була схвилювана довоєнним фільмом, знятим ще у 2011 році. У ньому розповідалося про жахи колишньої депортації. А якою була її реакція, коли б дізналася про останні події? Адже сепаратисти спеціально обстрілювали Переможне з гармат, щоб завдати якомога більше руйнувань і змусити лемків покинути село, до якого звикли... А потім вдерлися й самі, маючи на руках списки людей, які допомагали нашій армії. Сім чоловік розстріляли прямо на власних по-дів'ях... А якби про ці злочини терористів знали всі луганчани? До війни лемки компактно і в інших селах: в Октябрському і Козацькому Новоазовського району, в селі Званівка під Артемівськом. Не знаю, яка там тепер ситуація. Подейкують, що багато людей звідти виїхали, бо ставлення сепаратистів до «бандерівців» усім відоме. Рефлексії на цю тему у нас попереду. Якщо виїхали, то мусять і повернутися. І ці села повинні

стати ще більш лемківськими! І почнати треба з того, що все місцеве населення повинно перейнятися долею лемків. Як піреймалася після війни вся Європа долею євреїв... Лемків менше, іх зовсім трішки, тому й вирішити це питання нескладно. Повернути в кілька поселень лемківський колорит — питання честі. Якщо вже урок співів у місцевій школі, то всі вчать лемківські пісні: не лише генетичні лемки, а й сте-повики-донеччани, вихідці з Кубані (як згадана мною жінка) та приазовські греки. Задумали поїздку в Польщу, Словаччину або на Тернопільщину? Будь ласка, кішти з місцевого бюджету. Виришили відкрити музей — теж саме. Скажете: рожеві мрії? Але частина таких мрій завжди збувається. Зрештою, хіба не має права сіверянин помріяти про відродження лемківської культури? Всі ми — одна родина. Навчимося захищати лемків — згадаємо про інші втрачені території українського світу. Після війни на Донбасі багато чого повинно змінитися у ставленні до наших коренів.

БАГАТО ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ

Про це ми говорили з активістами «Молодої Лемковини». Вони розповіли про ідею створення художнього фільму про депортацию лемків. Очевидно, вона виникла після перегляду фільму «Хайтарма». Роботу молодого кримськотатарського режисера Ахтема Сейтаблаєва лемки оцінили дуже високо. Кому ж, як не їм, близька ця тема? А ще дуже тепло говорили про співачку Джамалу, яка часто виконує лемківську пісню «Верше май, верше...». Потім ми говорили і про те, що варто вивчати досвід фінів, які втратили частину своїх територій у 1940 році. Або балтійських чи пруських німців, яких також було депортовано. А шведсько-байківське село Зміївка на Херсонщині? І одні, і другі — переміщені, тільки в різний час. Донбас тепер у всіх на слуху, тому варто згадати, що й греки Приазов'я у цей край не прорвались. Суворов переселив їх з Криму, слухняно виконавши волю цариці Катерини II. Якщо вже «руsskij mir» постійно породжує такі проблеми для народів України, то чи не варто йому протистояти разом? Щоб бути максимально корисними Україні, наполегливі лемки могли б узятися за кілька тем. Виступили б у ролі координаторів. Зробили б поштовх у формуванні нової донецької ідентичності. Звісно, не всі лемки підряд будуть цим займатися, а лише добровольці, пасіонарії, «фанати справи». Думаю, що такі знайдуться і погодяться працювати не відомою і жертвовою. До речі, там, де вирішується всеукраїнська справа, можна розраховувати на підтримку всього народу.

Сергій ЛАЩЕНКО

«Світличанка» з Монастирищі Софія Гладій і юна лемкінка з Польщі Роксанна Борода

МАКОВІЙ МАКОМ ПОСИПАНІЙ І МЕДОМ ПОЛИТИЙ...

Зі святом Маковія, яке завжди відзначаємо 14 серпня, званого у народі ще Першим Спасом, Медовим Спасом, ми вступаємо у фенологічну осінь. У цю пору для людського ока, здавалося б, нічого не нагадує про неї. Однак природа говорить інше: птахи готуються до відльоту, гурмуються у зграйки (поспостерігайте хоча б за лелеками та ластівками), на деяких деревах починають багряніти листочки, у водоймах уже годі скупатися, а нічні роси таки проходять.

Черговна історія свята пов'язана з сімома синами Соломонії — Маккавеями. Про них згадує Старий Завіт. Вони відзначалися високим героїзмом, захищаючи Палестину від чужиників. Тому українці часто ототожнюють їх з козаками. Символом братів Маккавеїв є дикий червоний мак. Дівчата вплітали його у вінок тоді, коли хтось з родини загинув за волю України. Тож доречним стало використання цього символу 1-8 травня. Деякі дискусії навіть були зайнічими.

Цієї пори у нас вже збирало доспілій городній мак, щоб посвятити у церкви. Співзвучністю слів — Маккавеї, мак і дала народну назву святу, хоч сама його обрядівість сягає ще даліх дохристиянських часів.

Для українського селянина день Маковія дуже важливий і значущий, бо, крім маку, у храмах освячують хліб (зерно) нового врожаю, а також пучечки квітів. Такі букети називають маковійкою. Свій смисл має й кількість маківок у букеті — три, сім, дев'ять, дванадцять. Найчастіше додають до букета сім маківок, адже було семеро братів Маккавеїв. Квіти і трави для букета збирали рано вранці, ще до початку церковного богослужіння. Це були дерев'я, петрові батоги, полін та інші рослини. Вони мають і цілющі властивості. А освячений мак виконував роль оберега. Його зберігали за іконами.

Букети несли на освячення до церкви ви-

ключно діти, дівчата. Але перед тим вони мали ситно погоїти. Існувало повір'я: хто несе маківки голодним — у того і рік буде голодним.

Обрядова їжа на Маковія — шулики (коржі) з борошна, замішаного на молоці або сметані з додаванням яєць. Їх неодмінно посыпали маком і поливали медом.

Освічували у церкві й мед, інші продукти бджільництва. Тому Маковія (Першого Спаса) називають ще Медовим Спасом. Шедрі пасічники (а вони завжди повинні бути щедрими, бо інакше бджоли не поведуться) неодмінно частвували медом бідних, дітей-сиріт, від, старих самотніх людей.

Від дня Маковія християни східного обряду вступають в Успенський піст, який триває до Успіння (28 серпня). У народі його називають Спасівкою, Спасівським постом. Він є таким же строгим, як і Великий (Великодній) піст. Тому Церква закликає всіх вірних обмежуватися в харчуванні, тим паче — у споживанні алкоголю. Щоправда, обмеження в харчуванні не поширюється на дітей (принаймні віком до 12 років), вагітних жінок, хворих, людей похилого віку, а також тих, хто зайнятий важкою фізичною працею, як-от, приміром, шахтарі.

Апокрифічна легенда стверджує, що Спасівка є продовженням Великого посту. Спочатку Бог визначив тривалість Великого посту дев'ять тижнів. Однак людям було важко його витримати. Тож Святі Отці почали просити Всешильного, щоб послав піст у часі. Тоді Бог розділив його на дві частини: сім тижнів навесні перед Великоднем і два тижні до Успіння. Ось чому і за народними віруваннями, і за церковною традицією у Спасівку треба так само постити, як і у Великий піст.

У народі кажуть: «Перший Спас і тепло, і дощ, і вітер, і холод любить...».

ДРУГИЙ СПАС ЯБЛУКАМИ ПАХНЕ...

Найвеличніше свято серпня — це, безперечно, Преображення Господнє на горі Фавор, яке ще в народі називають Другим Спасом, Яблучним Спасом. Якраз у цей день у церквах святять яблука, груші, сливи, виноград... А матері, які втратили свої дітів, не споживають садовину нового врожаю, компотів з неї аж до 19 серпня. За апокрифічною легендою, Господь (у деяких версіях — Богородиця), розділив на Небі яблука діткам, обділити тих, чия мама з'їла садовий плід до освячення у храмі.

Черговна історія свята розповідає, щоб підтримати віру в своїх учнях, Ісус Христос перед стражданнями і Голгофою показав ім Свою Божественну славу. Він з трьома апостолами — Петром, Яковом та Іваном піднявся на високу гору Фавор помолитися. Поки Спаситель молився, учні від вторі заснули. Коли ж прокинулися, то побачили, що Ісус Христос преобразився: обличя Його засяяло, наче сонце, а одяг став білим, як світло.

У цей час перед Ним з'явилася у Славі Небесній два пророки — Мойсей та Ілля, і розмовляли з Ним про страждання і смерть, які Йому належить ще перетріти в Єрусалимі. Надзвичайна радість наповнила тоді серця учнів. Коли вони побачили, що Мойсей та Ілля віддаляються від Ісуса, Петро, не знаючи, що діяти-чинити, вигукнув:

— Встаньте і не бійтесь. Учні піднялися із землі і побачили Ісуса Христа у звичайному стані. Спускаючись з гори, Спаситель повелів засяяли, наче сонце, а одяг став білим, як світло.

Свято Преображенням Спасителем показав нам, якими стануть люди в майбутньому житті в Царстві Небесному, як преобразиться тоді весь земний світ.

Свято Спаса особливо шановане садівниками. Адже передусім вони споживають плоди своєї праці — невтомного і ретельного догляду за садовими деревами, тож обмінюються один з одним яблуками, грушами, сливами, плодово-ягідним вином «на пробу». Ці ж освячені

фрукти є неодмінними на спасівському обідньому столі. Трапезу починають саме з освяченого яблука!

Про свято Преображення Господнього у народі кажуть:

— Прийшов Спас — бери рукавиці про запас.

— Спас — усьому час.

— На Спаса йде літо від нас.

— Прийшов Спас — урвався комарам бас.

— Якщо на Спаса антонівка (яблуна) добре вродила — наступного року буде добрий урожай хліба.

**Підготував Тарас ЛЕХМАН
м. Червоноград**

На фото: 2014 рік, Яблучний Спас у храмі

ГРУЗИНСЬКА СПРОБА ПУТИНА ЧИ ВІВЧИЛИ МИ УРОКИ ВІЙНИ 2008-ГО?

Сім років тому, 8 серпня 2008 року, Росія вчинила збройний напад на Грузію. Для Росії цей злочин мінув, за великим рахунком, безкарно. Передісторія цієї війни сягає ще листопада 1989 року, коли Південна Осетія — на той час автономна область у складі Грузії — оголосила незалежність. Росія всіляко підтримувала цей сепаратизм як головний метод тиску на Грузію. У серпні 2008 року чергове загострення конфлікту, спровоковане Південною Осетією (а фактично — Росією), вилилося у масштабну війну.

У ніч на 8 серпня, після обстрілів грузинських сіл, Збройні сили Грузії заявили про намір «відновити конституційний лад» на території невизнаної республіки і зайняли більшу частину Цхінвалі (столиця Південної Осетії). Президент Грузії Саакашвілі заявив, що такий крок був вимушений, оскільки російська 58-а армія напередодні вже заїшла в Роксійський тунель (единий шлях сполучення між Росією і Південною Осетією) і, таким чином, агресія росіян стала фактам. Росія відбила у грузинської армії Цхінвалі і ввела війська на територію Грузії, бомбардувала грузинські міста, порти та військові об'єкти. Військові дії поширилися далі за межі Південної Осетії на інші міста Грузії. Росія, вступами тодішнього прем'єр-міністра Володимира Путіна, назвала агресію «примушеннем Грузії до миру». Після окупації частини Грузії російськими військами (до Тбілісі росіяни не дійшли 50 км) та етнічних чисток грузинських сіл навколо Південної Осетії за участі міжнародних посередників було досягнуто угоди про припинення вогню.

Сьогодні, коли ми маємо таку ж російську збройну агресію вже проти України, ніби самі собою виникають запитання: чи адекватно реагувала Україна на агресію тоді, сім років тому, чи правильні висновки ми зробили з тієї події, чи змогли б ми сьогодні втримати Крим і Донбас, якби засвоїли уроки російсько-грузинської війни?

Адекватність реакції політичного керівництва України на агресію Росії проти Грузії дуже важко оцінити об'єктивно й однозначно. Адже вона прямо залежала від нашої ваги у тодішніх міжнародних стосунках. У політиці будь-яка держава, як і людина у повсякденному житті, далеко не завжди чинить так, як хоче, а переважно так, як може і як змушена чинить.

З одного боку, всі в Україні (і поза Україною теж) тоді прекрасно усвідомлювали: те, що сталося з Грузією, може в будь-який момент статися і з Україною, і прямий інтерес України полягає в тому, щоб агресія дісталася максимально жорстку відповіді. З іншого боку, — а що конкретно могла для цього вдіяти Україна? Чесна відповідь: нічого, наша позиція нікого, за великим рахунком, не цікавила. Це і була реальна оцінка нашого впливу в світі у серпні 2008 року.

З формального боку реакція України не була ні запізнілою, ні авантюрою, ні неправильною. Навіть більше, ця реакція, знову ж таки — з формального боку, нічим не відрізнялася від реакції інших країн — як далеких від регіону (приміром, Японії), так і близьких (насамперед, країн Західної Європи). Ми, як і вони, засудили застосування сили, закликали до негайного припинення вогню і відновлення переговорів, ми навіть закликали Росію негайно вивести свої війська з території Грузії (що зробили далеко не всі провідні країни світу) і проявити стриманість, на що негайно отримали заяву від МЗС Росії, в якій нас звинувачили в тому, що Україна заохочувала Грузію до інтервенції та етнічних чисток у Південній Осетії.

Вже 9 серпня Президент України Ющенко направив до Тбілісі першого заступника міністра закордонних справ Костянтина Єлісеєва. 10 серпня до нього приєднався також і міністр закордонних справ Володимир Огризко. Їхньою головною метою було спробувати налагодити переговорний процес і таким чином зупинити війну. «Позиція України відома, — заявив тоді в Тбілісі Огризко. — Ми закликаємо до негайного припинення вогню. Врегулювати ситуацію можна, відновивши переговори за участі міжнародного співтовариства без жодних попередніх умов». А ще міністр тоді говорив, що «слід терміново організувати міжнародну гуманітарну допомогу всім постраждалим районам країни, включаючи, безумовно, південноосетинський».

Україна тоді також вдалася і ще до одного однозначно критичного щодо Росії кроку, а саме: перегоріла Росію про небажаність участі кораблів Чорноморського флоту, що тимчасово дислоковані на території України, у військовому конфлікті у Південній Осетії. Україна заявила, що залишатиме за собою право, згідно з нормами міжнародного права і нашого законодавства, заборонити повернення суден, які брали участь у конфлікті, в українські порти. Щоправда, дуже скоро

виявилось, що ця погроза України нездійснена не лише з точки зору реального її виконання, а й з формально-правового боку — чинна утода про умови перебування Чорноморського флоту Росії не передбачала можливості таких кроків України.

Ідеал, реакція на такі масштабні і надважливі події, як війна між двома сусідами України, один із яких — Росія (а що таке Росія для України — нема потреби окремо пояснювати), мала б бути блискавичною і не обмежуватися заявами, серйозність яких не підкріплюється реальними діями. Ця реакція мала б входити з принципів давно виробленого ставлення до Росії та Грузії. Більше того, війна не мала б стати несподіванкою для України (якщо визнати, що російський військовий наступ на Грузію виявився несподіванкою — не в сенсі конкретної дати, а принципової можливості — для вищого політичного керівництва України, то це керівництво цілком заслуговує на оцінку «службова невідповідність»).

Країна не може вести ефективну зовнішню політику, тобто надійно відстоювати національні інтереси на міжнародній арені, якщо немає консенсусу національної еліти навколо головного питання внутрішнього життя — питання про владу. Не можна уявити, що українські політики, як ті ж, приміром, Ющенко чи Огризко — президент і міністр, не розуміли небезпеки військової агресії Росії проти України після того, як Росії зійшла з рук агресія проти Грузії. Розуміли, звісно. Але змущені були займатися насамперед внутрішніми проблемами, бо ці проблеми загрожували основному — їхньому перебуванню при владі.

Глава уряду України Олія Тимошенко тоді була більше занепокоєна вирішенням газових проблем з Росією, бо від цього прямо залежала її доля як глави уряду. Відповідно, годі було чекати від неї не те що рішучих кроків, а навіть рішучих слів проти Кремля. Тому її не почули ми їх від Тимошенко.

А тодішня опозиція — Партия регіонів і комуністи — розраховувала на Росію, як чи не на головного союзника у боротьбі за повернення до влади у Києві. Вони тим більше мовчали, точніше — не мовчали, а піддакували Кремлю. Саме ця внутрішньополітична ситуація мав на увазі український експерт Віталій Кулик, коли в дні російської агресії проти Грузії на запитання кореспондента британської BBC: «Чи може українська влада еліта і проросійська опозиція виступати у цій ситуації однією силою?» — відповів: «Я думаю, що зараз будь-яка консолідація політичних сил, зокрема в зовнішній політиці, неможлива. Ми бачимо це на прикладі помаранчевої коаліції. Тому говоримо про консолідацію Комуністичної партії і НУНСУ (*Наша Україна* і *Народна Самооборона України*, — ред.) неможливо».

Однак нас, зрозуміло, сьогодні більше цікавить не формальний бік справи, а реальна результативність кроків офіційного Києва, а ще більше — чи засвоїв Київ уроки тих подій. Про нульову результативність уже сказано, а от щодо засвоєння уроків — то ситуація ще гірша — не нульова, а з суттєвим мінусом. Якби наша еліта відразу правильно засвоїла уроки російської агресії проти Грузії, то мали б наполегливо і без зволікань готовувати країну до відбиття можливого збройного наступу російської армії. Готовувати армію, супільство, переорієнтовувати економічне співробітництво в бік Європи, США, Китаю, Азії — куди завгодно, але зменшувати наші економічні стосунки з Росією, оскільки в разі агресії ми не зможемо без катастрофічної загрози для власної економіки розривати з нею

стосунки (а розривати доведеться, якщо війна). Змінювати геополітичну орієнтацію на Захід, домагатися усіма силами вступу до НАТО і ЄС, для чого змінювати внутрішню політику в бік реальної демократії, ставити заслон олігархам і розвивати призвіщеними темпами малий і середній бізнес тощо, тощо, тощо.

Нічого цього зроблено не було. З серпня 2008 до лютого 2014 року Україна так і не виробила ні чіткої політики щодо Росії, ні чіткої внутрішньої політики, орієнтованої на демократизацію європейського зразка.

Після російсько-грузинської війни Збройні Сили України не лише не стали сильнішими, а й продовжили розвалюватися. Українська еліта не тільки не-domovila про чіткі правила здобуття і зміни влади, а й довела цю справу до абсолютної недемократії, коли влада здобувалася й утримувалася виключно силою (фальсифікація виборів, реальна цензура, кримінальне переслідування політичних опонентів тощо). Все це разом із внутрішньою економічною політикою, вибудованою на тотальній корупції та тіньовій економіці, і спричинило Майдан-2 і той тимчасовий параліч державної влади, який так polegivavshchivsya військову агресію проти України в Криму і на Донбасі.

До цього слід додати, що і тоді, і сьогодні значна частина нашої політичної і бізнесової еліти (для якої національні інтереси України — пусті слова) відверто не вбачала і не вбачає у намирах Росії за будь-яку ціну не випускати Україну із зони свого визначального впливу якось небезпеки для себе особисто, а тому й не збиралася (і не збирається) жодним чином протидіяти Росії ні на той момент, ні в майбутньому.

Можна пояснити (але не вправдати) відсутність у Заході розуміння сути російської політики, яка полягає у допустимості і навіть необхідності за певних умов збройної агресії, хоча б тим, що Захід надійно захищений — економічно та військовою потугою — від будь-яких несподіваних для нього, Заходу, кроків Кремля на зовнішньополітичні арені. Можлива помилка Заходу щодо Росії завдає йому більшої чи меншої шкоди, але не загрожує крахом. А ось Україні — загрожує, оскільки вразливість України від агресивних дій Росії настільки глибока, що будь-яка суттєва наша помилка щодо Росії може легко привести до втрати нами не лише частини території, а й державної незалежності.

Ми просто зобов'язані крає за Захід знати Росію, бо це знання — обов'язкова умова нашого державного і навіть національного виживання. Це знання має бути настільки глибоким і всебічним, що Захід має погодитися з тим, що хто-хто, а Україна знає Росію як облулену, що українське керівництво, українські спецслужби, українські економісти, українські політологи і журналісти, українські історики знають про Росію так багато, як ніхто в світі. Захід має дивитися на Росію нашими очима і думати про Росію нашими мізками. Тобто все має бути навпаки, а не так, як зараз.

На жаль, чіткої політики стосовно Росії у нас немає досі, хоча, безумовно, останні події значно просунули Україну загалом та її державне керівництво зокрема на шляху вироблення такої політики.

Якщо Україна відсьогодні, коли втратить Крим і війна на Донбасі привели до тими багатьох і серед нашої еліти, і серед пересічних громадян, вестиме саме таку політику щодо Росії, якщо Україна займе у світі саме таке становище — найкращого зnavця Росії і найпослідовнішого опонента політики Кремля, спрямованої на домінування на пострадянській території, — тоді можемо сказати, що ми, нарешті, правильно засвоїли уроки і російської агресії проти Грузії, і російської агресії проти самої України.

**Юрій САНДУЛ,
Оксана ФЕДОРЯЧЕНКО**
(«Укрінформ»)

Розтерзана Грузія... (Фото ІТАР-ТАСС)

ВІЙСЬКОВІ РФ НА ДОНБАСІ ВОЮЮТЬ ЗА ПОТРІЙНИЙ ОКЛАД

8

Затриманий на Донеччині російський майор Володимир Старков отримував зарплату на картку «Сбербанка Росії». Про це розповів радник голови Служби безпеки України Юрій Тандіт, передав «Громадське ТВ».

Старков повідомив СБУ, що під час перевіріду він отримав кілька наказів: змінити прізвище та залишити свої військові документи на території Росії. Ю. Тандіт наголосив, що російський майор вигадав собі прізвище — Овсянніков, це — дівоче прізвище його дружини. Коли він приїхав до військової частини, йому видали посвідчення (див. фото унизу). «Крім того, він узяв із собою картку «Сбербанка Росії», на яку отримував грошове забезпечення, зарплату», — зазначив Ю. Тандіт. Російський офіцер зізнався, що за участь у війні на Донбасі військовим РФ виплачують потрійний оклад.

Як повідомляє УНІАН з посиланням на Державну прикордонну службу України, близько 22.00 25 липня співробітники Держприкордонслужби на контролюваному посту «Березове» (Донецька область) затримали «КамАЗ» з боєприпасами. У транспортному засобі, який заїхав з окупованої території, було двоє осіб у військовій формі.

Після затримання вантажівки прикордонники попередньо з'ясували, що один з чоловіків — кадровий військовослужбовець Збройних сил РФ у званні «майор», а інший входить до складу незаконних збройних формувань.

НАДЯ В ОБМІН НА КРИМ.

КОЛИ ІСТОРІЯ СТУКАЄ В ДВЕРІ

...Надю Савченко намагалися обмінити на «дорогу в Крим». Така версія СБУ. Якщо інформація правдива, то ми тепер знаємо реальну вагу нашої патріотки в очах Путіна. Вона дорівнює вторгненню армії на Український південь. Чи, якщо дивитися стратегічно, рівноцінна «кримнаш» як тренд. Це — круто!

Життя нашої льотчиці викликали на стіл як геополітичний козир. Що ж є потрібно такого зробити, щоб удостоїтися подібної ролі? Адже вона — не син вождя, якого пропонували обмінити на фельдмаршала Паулюса. І не сам фельдмаршал. Не цареборець Пугачов і навіть не Ярош.

У чому секрет стрімкого зростання цінності життя і свободи окрім взятого української льотчиці, ім'я якої ще півтора року тому майже ніхто не знав?

А просто час такий.

Делегат ПАРЄ, депутат ВР, Герой України, жінка, ім'я якої знає весь світ і якій половина світу співчуває, почала своє схождення... з полону. Усе склалося б по-іншому, промовч вона на тому першому, знятому для YouTube допиті.

Вона здалася вдалим об'єктом для експерименту. Можливо, навіть самому Путіну. Ідея «бандерівка», непоступлива «фашистка», завербована в Іраку американцями, вона, за планами творців легенд про «убитих журналістів», повинна була викликати глибоку ненависть в «істинно російської людині». І викликала. Ім'я Надії Савченко будить у багатьох жителів країни, що ворогує з нами, тваринну злість, що росте від заздроців і страху перед власною владою.

Але, ідеально підходящі на роль «ворога Росії», вона так само ідеально вписалася в образ героя України. І не лише України. Мужня льотчиця в лапах у варварів — класичний європейський епос наших днів.

У цьому маленькому історичному епізоді протистояння Красуні і Чудовиська Путіна виявилося просто знаряддям у руках долі.

Уривки з книги, яку Надія пише у в'язниці, повертають на грішну землю. Наша герояня зовсім не така, якою ми її уявляємо. Вона не генерує покладені за статусом героя мудрі сенси. Вона не прощає своїх ворогів і друзів. Вона — не гламурна патріотка.

Вона жорстока в оцінках, і коли вийде на волю, владі доведеться з нею намучитися.

Але суспільство і світ її мінятимуть під свій ідеал. І їй доведеться з цим зміритися. Людина, яка відчутно вплинула на історію, вже стає її частиною, і не може відступити.

Ми віритимемо, що, проішовши через голодування, вона відкрила істину, недоступну іншим. І усю нашу тяжкість і негаразди ми повірюватимемо її випробуваннями. Так влаштована людина.

І 25 років в'язниці, якими загрожує їй Росія, сприймутися світом не як перемога Путіна, а як поразка. І згадка про «століпінський» вагон, в якому її, як на клітці, возять по Росії, пробудить пам'ять про теплушки. Ті самі, в яких відправляли незгодних у ГУЛАГ, а цілі народи — в депортaciю. І судилище в провінційному Донецьку Ростовської області нагадає про іншу провінцію — Нижній Новгород, куди заховали від очей людства дисидентів Андрія Сахарова...

Надя, пишуть адвокати, дедалі менше вірить у позитивний результат. Дніами написала заповіт, попросила засвідчити нотаріально, а не підписом на-

на. Хіба східний вигляд Першого з Небесної Сотні — з сумними, всепрощаючими очима — никого нам не нагадує?

2 серпня йому могло б виповнитися 22 роки. Всього 22. Він нічого ще не встиг. Але його смерть змінила хід історії. Цього дня разом з ним на Майдані помер цивільний протест і народилася громадянська війна.

Чи випадково те, що саме він став Першим? Швидше за все, так. Ми взимку минулого року в страху чекали цієї першої смерті. Тоді купіліталії суцільно зависою, і це повинно було статися рано чи пізно. Але ми шукаємо символи. Вже дуже незвичайною фігурою був Нігоян — дніпропетровець із зовнішністю ченця,

виплив на хід історії, ніж сам Архімед», — писав один з великих філософів. Хтось стріляв у Нігояна. І знає, що людина, яку він убив, — тепер герой нації. Як це — бути вбивцею Героя? Які думки спадають у мою на думку? Чи розуміє він, яка роль відведеняна йому історією?

А як живе з тим, що накоїв, росіянин, який вистрілив ракетою з «Буку»? Адже на його совісті 80 дітей. Не можна мати таке кам'яне серце, щоб цього не усвідомлювати? А чи розуміє він, що світ після цього став іншим? І чи розумів його попередник, радянський льотчик Осипович, який збив інший Бойнг у далекому 1983-му, що вбив вирішальний цвях у труну Радянського Союзу?

А були ще Гаврила Принцип, який почав Першу світову війну пострілом у принца, наркоман Пономарьов, горе-мер окупованого Слов'янська, був його хазяїн Гіркін. Був луда, нарешті.

Кожне наше слово — гостре як гільйотина. Слово невіри — це метр відданої ворогу землі. Жменя бруду, кинута одним в одного, — це мінус одна атака на ворога.

У кожної людини, писав французький письменник Сартр, трапляються в житті такі самі Форест Гамп. Кожен з нас в міру своїх можливостей круить історію. З віком це розумієш особливо гостро. Ефект метелика, відстежений упродовж довгого життя, невблаганно веде до вісновку: немає вчинку, який не спричинив би змін в історії! Просто не усі це розуміють, а якщо розуміють, — вважають за краще не говорити. Хто повірить, що саме ти порадив президенту йти у президенти, й навчав письменника писати, або 1 грудня вів за собою нерішучих демонстрантів штурмувати Банкову?

Але є інші слова і вчинки. «Римський солдат, який заколов списом Архімеда, в певному значенні більше

Портрет Героя Небесної Сотні Сергія Нігояна на будинку біля скверу Небесної Сотні (Фото В. Грига)

чальника СІЗО. Не весела, але зібрана. Вона готова випити чащу. Це — її Гефсиманський сад...

...А в іншому саду, в київському сквері Небесної Сотні, стіна будинку ожила портретом. Одна з москвичок, побачивши фото у ФБ, не розібравшись, написала: в Києві, на сирій стіні будинку, побудованого в позаминулому столітті, сам собою проявився Образ! Її поправили: це — графіті, портрет Сергія Нігояна, і він рукотворний. Але помилка симптоматично-

вірменин, який читав напам'ять вірші Шевченка. Один з плакатом на Європейській площі, що простирається навиліт. Одного цього було досить, щоб вирости у символ Майдану. Але він ще став і Першим...

Доля — сліпа. Але вона примушує нас прозріти. Зрозуміти, що випадок може звеличити ім'я кожного. І найчастіше поза волею і бажанням людей. Скільки таких, позначеніх долею, проходить перед нашими очима у ці трагічні часи!

Ось волонтерка Ірина з позивним Лютік, яка залишилася без ніг... А ось медсестра з давнього вже 2014-го, якій снайпер простирияв горло. Кіборги Донецького аеропорту. 62-річний донецький спортсмен, чемпіон світу, доброволець з позивним Дід, який кинувся з двома гранатами на кадировців. Журналіст «Укрінформу» Олег Задоянчук, який загинув в АТО рівно рік тому, на четвертий день після присягі.

А ще ті, хто зробив перший дрон і хто вигадав кричалку про Путіна, і співак-далекобійник з Чикаго Вадим Дубовський, який уві-

ПАМ'ЯТЬ САНДАРМОХУ

Українці Росії вшанували пам'ять розстріляних в урочищі Сандармох жертв сталінських репресій. Про це розповів кореспонденту «Укрінформу» активіст українського руху в Москві Валерій Семененко.

«5 серпня цього року в урочищі Сандармох відбувається загальний мітинг, потім українці зібралися біля пам'ятного Хреста «Убієнним синам України». Українська делегація виразилася прапорами, вишиванками. Багато людей підходили і висловлювали свою шану Україні», — сказав Семененко.

У поминальній ході, зборі біля Хреста серед інших взяли участь члени українських громадських організацій Республіки Карелія, почесна голова українського товариства «Калина» в Петрозаводську Лариса Скрипникова, голова воронезького «Перевесла» Олексій Кривцов, Валерій Семененко від Українців Москві, представники Товариства жертв політичних репресій з України.

З огляду на стан російсько-українських відносин, у поминальних заходах у Сандармоху вже два роки не бере участі офіційна делегація України. Натомість від Польщі була посол в РФ Катажина Пелчинська-Наленч. Вона вручила польський орден Золотого Хреста активісту карельського «Меморіалу» Юрію Дмитрюєву, який доклав чимало зусиль для увічнення пам'яті жертв Сандармоху.

Нагадаємо, що вже 18 років українська громадська організація «Калина» в Республіці Карелія вшановує пам'ять жертв сталінських репресій. 5 серпня 2005 року на місці масових розстрілів силами активістів «Калини» та її голови було встановлено пам'ятний Хрест.

Сандармох — лісове урочище в Медвеж'єгорському районі Республіки Карелія. Тут на площі 10 гектарів у 1930-х роках органи НКВС розстріляли понад 9500 осіб 58 національностей. Серед жертв переважно співпоселенці і в'язні з Біломорсько-Балтійського каналу і Соловецьких таборів системи ГУЛАГ СРСР, а також жителі навколишніх сіл. Загалом на цій території виявлено 236 розстрільних ям.

Серед розстріляних — гордість «Українського відродження» початку ХХ століття: письменники Валеріян Підмогильний, Микола Зеров, Григорій Епік, Микола Куліш, режисер Лесь Курбас, історик Сергій Грушевський (брат президента УНР Михайла Грушевського), поети, громадські і церковні діячі, вчені, військові.

Сандармох — лісове урочище в Медвеж'єгорському районі Республіки Карелія. Тут на площі 10 гектарів у 1930-х роках органи НКВС розстріляли понад 9500 осіб 58 національностей. Серед жертв переважно співпоселенці і в'язні з Біломорсько-Балтійського каналу і Соловецьких таборів системи ГУЛАГ СРСР, а також жителі навколишніх сіл. Загалом на цій території виявлено 236 розстрільних ям.

Серед розстріляних — гордість «Українського відродження» початку ХХ століття: письменники Валеріян Підмогильний, Микола Зеров, Григорій Епік, Микола Куліш, режисер Лесь Курбас, історик Сергій Грушевський (брат президента УНР Михайла Грушевського), поети, громадські і церковні діячі, вчені, військові.

Анастасія Дмитрук (Фото Р. Сущенка)

</

Отже, почалося. Те, що так давно й настінно передрікали Україні «інтелектуальні меншовики» (серед них і аз многогрішна), — Великий Ісход російських політілітів зі свого «Титаніка» в наш теплий край, «де все обильєм дышить», за зразком 1918 року (гетьман Скоропадський перевертється в труні, як курча на рожні!), — почалося, проект стартував. Поганенько, правда, стартував, криворуко, як і все, що «мейдін Раша»...

Але можна не сумніватися: «новоодеситка» Маша, яка так гучно, заочною формулкою, народженою соцмережами, «провалила співбесіду з українським народом» і отримала після цього український паспорт, — це тільки перша ластівка, випущена на нас із російського «ведмежого лісу». Будуть інші, і Маші, і ведмеді, — і далеко краще підготовлені.

«ДЯДЯ, ДАЙ ПОРУЛІТЬ!»

У ті самі дні, коли зачеплені за живе українці всією громадою бурхливо «виправляли» помилку Саакашвілі, у New York Times з'явилася стаття, яка, в комплекті з усім, що встигла безтурботно виляпати в Одесі Гайдарівна (а виляпала вона чимало цікавого!), дає вже змогу трохи розглядіти й «бізнес-план» цілого проекту. Стаття називається «Грядуча зміна російського режиму» і читається, без іронії будь скажено, майже як заява про прийом на роботу: автор її — Андрій Козирев, міністр закордонних справ Росії в 1990–1996 роках і, відповідно, «соратник» Гайдара-тата. Представник себі тієї самої «команди реформаторів» (ти!), яка при Єльцині з тріском провалила гру в «російську демократію» і змушені була поступитись місцем коло стерна іншому, «нехорошому», за версією Козирєва, клану — мілітарно-гебістському (так, ніби сам Козирев до ГБ ну просто жодним боком!), — а тепер, коли так скандално, на очах у цілого світу, скомпрометувався вже той, нетерпляче затирає руці, готуючись на «другий підхід до турніка». Така-от у них «гойдалка»: нині ви, завтра ми, — той незмінний «маятник влади», який останні 300 років давав Російській імперії змогу раз у раз мімікувати й «перезавантажуватися»: то «западні» (Олександр I зі Сперанським) — то «слов'янофіли» (Микола I і «самодержавіє, православіє, народності»), то Ленін із Троцьким (Інтернаціонал і «світова революція») — то Сталін (закриття кордонів і реставрація кріпацтва), — як систола-діастола: відкрились — закрились... У 1960–80-ті були «комуністи» проти «руссітів», а нині, значиться, — «стара», «потомствена» радянська номенклатура (виходить з Джіласового «нового класу») проти путінських високочінів — «бандітів першого покоління». «Советские баре», народжені й вивчені по Брюсселях і Лондонах («європейці», нє?), — проти «кооперативу Озеро» з його фе-яким-негарним (як «зненацька» з'ясувалося!), опричинсько-гундяєвсько-кадировським вищиром (а так же був на Путіні 15 років файно німецький костюмчик сидів! але нема ради — порвався, треба мінятись...).

Схема, як бачимо, стара — «російська двопільна». От тільки є в ній тепер один нюанс — «новинка», як пишуть рекламиуни на упаковках: свій «турнік» для «другого заходу» вони заміряються переносити до нас. В Україну.

Саме це в простоті душевній як немовля, що весело блискає голим задком, несвідоме своєї голизни, — і ляянула нам, вийшовши з рідного «ведмежого лісу», мажорка Маша: «Россія — це наше общє будущє, которое у нас в всех будеть» (злила інсайд!). Так їй там, у їхньому лісі, пояснили дорослі дяді. А Козирев «упакував» цю стратегему вже й для Заходу: виявляється, сьогоднішня ситуація в Україні ну геть-чисто нагадує йому

хозяїв: паразитична «колонія термітів», яка, вижерши до щирця одне дерево, здатна переселитись на друге з хлестаковською «легкістю незвичайною» — з тій простотою причини, що зі своїм «деревом» органічно не пов'язана і їй абсолютно однаково, «кого їсти».

Ця «незакоріненість еліт» — феномен чисто російський, і, не зрозумівші його та наївно приймаючи до себе російських «варягів» на загальних правах «іноземних фахівців», ми ризикуємо не тільки втратити власне майбутнє, а ще й несамохіті стати «розносщиком зарази» по цілому глобусу. Спритний Володимир Ленін свого часу правильно цю хворобу визначив (і близькуче на ній

холам», щоб вони, врешті, в масі свої таки повірили, ніби «в Росії живуть краще» — а відтак, ніби тамешні прибульці здатні їх чогось корисного «навчити». Прозріння того кримського авіадиспетчера, який нарікав на Інтернет-форумі, що з переведенням аеропортів на стандарти РФ він повернувся «на 30 лет назад» (тридцять, Карл!), таих мешканців окупованого Донбасу, чиїм «багатим життям» (у Донбас! багатим!) от уже рік не надивуються недогодовані тульські й пензенські «освободіті», — перевідкриття собою відомого з класики факту, що таки справді є, як і споконвіku були, «дవі Росії», виструнчені «по владній вертикалі», — видима й невидима, «панська» й «кріпацька», «МКАД» і «Замкадъ», — і що нам усі

ка у Fata Morgana — «ми бідні, але чесні».) І з нею, виходить, треба рахуватись — бодай на те, щоб розуміти, як зграбніше її обдурити.

Гадаю, наступного разу вони підготуються краще. Стекмо за руками.

«АДІННАРОТ»

А тепер про «МКАДишів» наших — що називається, «домашнього хову». Бо ж не секрет, що сучасні українські політіліти — як, великою мірою, грузинські і, меншою мірою, балтійські (ба навіть, до певної міри, польські, угорські, словацькі та інші з колишніх «країн соцтабору»!) — це плоть від плоті «російських радянських»: продукт, упродовж чотирьох поколінь селекціонований за їхнім образом і подобою під так само окрему, аутичну «внутрішню націю», тільки з обов'язковим для

чим самоприниженням широ засмучена), — то, від біди, спрацювати може й така зачіпка, — особливо коли з-поміж українських колег нема кому пояснити «варягові», на правах господаря, що йому — тепер уже як держслужбовцеві України — пристало робити, а що не пристало...

А пояснити це, справді, — нема кому. У чім, власне, й штука.

Давайте без ілюзій: «свою власну», питому еліту — ту, яка формувалась «по європейському типу» і якій ми повністю й завдячувемо існуванням України в новітню добу (а її «гуртовий» гімн співаемо всією країною як державний!): еліту з українською історичною пам'яттю та європейською політичною культурою, в тому числі —

Оксана ЗАБУЖКО

РОСІЯ 2.1: ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ, ПАСТКА ДЛЯ ЕЛІТИ

ПЕРЕД ПАСПОРТОМ ІЗ ТРИЗУБОМ МАЄ БУТИ ВИСТАВЛЕНА ПРОПУСКНА ПЛАНКА

(resembles) — ситуацію в Росії початку 1990-х (коли він сам «со бояре» був при владі). Українці у цьому місці хіба плечима здигнег: коваль коня кує, а жаба ногу підставляє! — а от західна «цільова аудиторія» сковтне гачка, не поморщившись: ага, зрозуміло, «адіннарот», тільки українці, як і належить «меншому братові», на 20 років відстають...). А вже практичний висновок із такої аналогії лежить на поверхні: якщо в «команди реформаторів» не вийшло тоді в Росії, то я же не пустити її тепер в Україну — з її-то досвідом, знаннями та всіма іншими, кваліфікованими підчищеними, «костюмчиками»?..

Одне слово, все за класиком, як і 170 років тому: «Все покажем! Тільки дайте /Себе в руки взяти...»

ПРО «ДВІ РОСІЇ»

Питання, що саме можуть нам «показати» люди, весь політико-управлінський досвід яких дається вичерпно описати одним реченням — «Як знищили свою країну та зберегли при тому свої капітали», — є, розуміється, риторичним. Принаймні Міхеїл Саакашвілі мав би розуміти, що брати на роботу «соцпрацівницю» з країни, которая після місце в світі за статистикою дитячих самогубств (sic!), — це нічим не ліпше, ніж пропонувати очолити конституційну реформу вихідцям із політ-еліти КНДР. Не бійтесь нарешті сказати це вголос тільки тому, що Путін «нас випередив» (а він же й переджав, хихикаючи: «Кто обзывається, сам так называється!»): з точки зору всіх стратегій гуманітарного розвитку (читай — з точки зору життєвих інтересів суспільства) сучасна Росія становить собою стовідсоткову, хоч зараз у підручнику, failed state. Відповідно, всі її еліти — байдуже, «запутінські» чи «протипутінські», — то, за визначенням, каста генетичних

зіграв!), коли оголосив, що в Росії є «две нації» — експлуататори («верхні десять тисяч») й експлуатовані (бездправні «трудящі маси»), і ці «две нації» одна одній цілковито чужі й навіть погано між собою знайдомі (він, правда, ще й твердив, ніби це «в кожній нації» так, а це вже чиста хуцпа, бо становлення еліт у Європі відбувалося зовсім іншим, ніж у Росії, шляхами, і навіть у Польщі, з якою нас єднає вдів'я довша, ніж із Росією, спільна історія, еліти завжди зберігали щодо «народу» регульований правом прямий представницький статус, чого в Росії з її «двоюма націями» не було й близько, і вихованцям російської школи досі в голові не міститься!).

Сьогоднішня, цілком собі людоїдська, московська примовка «за МКАДом жити нет!» — це, властиво, нова версія тої самої споконвічної моделі «ресурсної імперії», в якій рабам призначено вже не обробляти землю, а «обслуговувати трубу» (а для цього, як хвалився в приватній розмові один із «МКАДишів», «и 20 мільйонов населення хватит!»), а «верхнім десятка тисячам», чи скільки їх там нині налічується вкупу з обслуговуючим персоналом «дворових людей» (журналіст, мітців-скоморохів та інших «культурних еліт»...), належить «зображені собою Росію» — удавати всіма доступними інформаційні добі засобами, ніби їхнє «інопланетянське», шучно вилекане коштом розореної 1/6 земної тверді, гламурне життя — це й є правдива Росія-матушка: ласкаво просимо в наше потьомкінське село, дороги хохли!..

Я не буду тут спинятись на тому, як довго й «політтехнологічно» вішалась ця локшина на вуха «дорогим

Президент України Петро Порошенко вручає український паспорт Марії Гайдар

«нацменів» комплексом меншовісті щодо «керівної і спрямовуючої» Москви.

Від того, що СРСР юридично розпався, ці еліти нікуди не ділись. Більше: вони-то, переплетені між собою ряснimi «транснаціональними» зв'язками (формальними і неформальними, бізнесовими й гебешними, культурними й психологічними...), і становлять ту приховану «грибницю імперії», на яку Кремль — незалежно від того, хто ним керуватиме! — завжди буде спиratися в усіх своїх «реставраційних» проектах. (Чи всі ще пам'ятують, як неприховано-тепло привітала була фрау Меркель при першій зустрічі Віктора нашого Януковича пропозицією «разговаривати по-русски», явно згадавши свою бурену комсомольську юність, про яку досі ходять легенди на обширі від Одера до Вітави...) І якщо той-таки Міхеїл Саакашвілі зі своєю юності «радянського мажора» виніс «усього тільки» слабкість до московських «нomenklaturних дочок» — типовий чоловічий комплекс «ображеного націонала», що потребує реваншу (нічим іншим пояснити його поспішне інтерв'ю Ксенії Собчак я не можу, і, як людина, навіть у геть зліденному-безробітному місті, на московський взірець поглумитись «блінамі с лопаті» чи то пак гречкою звантажівки, — вона все одно знайде спосіб ту волю продемонструвати: гречку забере, а голосувати не піде: як Малан-

із свідомістю свого представництва щодо всієї своєї національної спільноти, без різниці класів і станів, та відповідальністю («попуттям обов'язку», за Франком кажучи) за її історичну долю на міжнародній арені (докладніший портрет, кому цікаво, див. у моїй *Notre Dame d'Ukraine*), — цю еліту Україна остаточно втратила яківше в катстрофі 1930–1934 років. Самогубства «націонал-комуністів» Хвильового і Скрипника можна тут вважати за символічну «подвійну крапку», обрив традиції. (Ще якийсь час була «потримала берло» Галичина — політиків масштабу Шептицького, Коновалця і Шухевича більше в нас ніколи не з'являлося, — але в цілому західноукраїнські еліти були історично куди слабші од «великоукраїнських», і щоб розгромити їх, радянській імперії в принципі вистачило кількох хвиль депортacії). Виникала на спустілому «святому місці» колоніальна УРСР-івська еліта (від якої отримали спадок донецький і дніпропетровський клані з їхнім бадьорим, із щербіцьких часів пам'ятним «Что нам Киев, не Москва ль за нами!») десятиліттями пололася, підстригалася і мульчирувалася Москвою таким чином, щоб у ній, крій Боже, (Закінчення на 11-й стор.)

не завівся «самостійницький вірус» та не проклюнулось, під впливом «місцевого населення», почуття історичної суб'єктності (дуже показова під цим оглядом історія Петра Шелеста, про якого, що характерно, ніхто з наших «номенклатурних дітей» не згадує і себе з ним в жоден спосіб не асоціє!). І останні, «незалежні» (та чи ж справді?) чверть століття тут змінили небагато: селекція виявилась успішною.

Український «обласний філіал МКАДу» — з його бандитсько-гебешними манерами й прийомами, стилем і смаками, «демонстративним споживанням» і, головне, «істинно російським» корпоративним презирством до дуреної ним 46-мільйонної «біомаси», як до чухорідної субстанції, «експлуатаційного ресурсу» (прикметно, що такий Корбан, точнісінько як Гайдарівна перед одеситами, навіть не второпав, за що йому треба вибачитись перед чернігівцями!), — це наш головний наразі «осколок СРСР», провінційна копія з московського взірця: все те саме, що в «старшого брата», тільки трохи бідніше — грошенят менше... А так — «АДІННАРОТ!»..

І саме його росіянини мають на увазі. І ні Путіну, ні Козиреву, ні будь-кому з інших «квазіліберальних» балакунів ви в жоден спосіб не вкладете до голови, що в Україні є якийсь інший «народ» — і що стосунки того народу з владою базуються на зовсім іншому суспільному договорі, ніж інне 300-літнє — насправді ще візантійське! — «народ и партія єдині». Що рівняння «Путін=Росія» — правильное (на жаль!), а скопійоване з нього «Вона — це Україна» — «не практиче». І що всі «політпроекти» в Україні програють не тоді, коли Москви заважає Америці, — а тоді, завжди й незмінно, коли ПОРУШУЮТЬ ЦЕЙ ДОГОВІР. Читай — коли ігнорують УКРАЇНСЬКУ СУБ'ЄКТИСТЬ.

Сила цього договору в тому, що він негласний, і ніде виразно не записаний. Щоб його дотримуватись, його треба «відчувати» — бути місцевим. Тутешнім. Закоріненим.

Але діє він необхідно, як закони фізики, — незалежно від того, знають його чи ні. І якщо його порушити, результат буде той самий, що з порушенням законом всесвітнього тяжіння: скочивши з даху, — не злєтиш.

«КОРЕНІЗАЦІЯ»?

У критичний момент певну «здорову чуйку» наші напівколональні політeli, примхюю історії навесні 2014-го посунути на Великій Шахівниці світової політики з «пішаків» одразу в «ферзі», треба віддати їм належне, все-таки про-

явили — хай вимушенено й знехотя, потяглись тоді все-таки ЗА волею українського народу, який сам першим ринувся розбудовувати свою армію й ставити агресору опір (а де не надто впевнено ставив, то й фіг, вирішили, з nim...). Але до розуміння того, що нині в інших руках перебуває РЕАЛЬНИЙ важіль світової історії — так само, як був він у польського уряду до зими 1938–1939 років (і польські еліти ним бездарно не скористалися!) — нашим так само, як і «піл-судчикам», хоч і з інших причин, — іще нескінчено далеко. Інший стратегічний горизонт співімрний радше з козиревським: той звертається до Заходу з проханням «дати поруліть», а наші — з «дядя, дай дениг!». В те, що головним іншим капіталом — на далекояжну перспективу, найприбуточішим! — може бути якраз той багатомільйонний людський ресурс, який за 25 років уже тричі (в 1990-му, 2004-му і 2013–2014-му) виходить на Майдані саме через недоволення своїми елітами, котрих цивілізаційно переріс, і колосальний творчий потенціал якого усіх 25 років лишався незадіяним та соціально заблокованим, бо наша політична система як була за СРСР, так і досі залишається «візантійською», — вони, самі будучи продуктом цієї системи, повіртили все ще не наважуються. Та й освіти бракують...

Час би комусь із наших науковців врозумливо розтлумачити ім, що СРСР пустився духу не тільки з економічних причин, а, даліко не в останній чергі, тому, що на час його розпуску всі «соціальні ліфти» в системі були давно й на-глуко закриті, — а така система принципово нежиттєздатна. І що саме тому реформи в Україні мають бути не «для Заходу, щоб дав грошей», — а для того, щоб зняти блокування з цього потенціалу: вдихнути життя в машину, яка інерційно «докручує» свої оберти так само, як і «материнська плата» зі столицею в Москві... І що тоді, коли «всередині клубу» за-кінчилася «лавка запасних»,

«свіжу кров» треба вливати не за рахунок «старших братів по клубу», а, насамперед, за рахунок «відкритих шлюзів» у себе вдома (почавши з прозорого фінансування виборів за державний кошт, авжеж, і з обіцяної ще 2004 року програми повернення з-за кордону українських фахівців, і ще цілої купи «некосметичних» реформ — усього не перелічити!). І — найсмішніше, що це в інших-таки власних інтересах: куди більше, аніж усі проекти з «перезавантаження Росії в Україну», які можуть нашептати їм дяді з ведмежого лісу.

Якщо вони цього не зрозуміють, — фінал іншій буде куди швидшим, нік може сьогодні уявити. Але то вже буде катастрофа для цілої країни, для нас усіх. Тому, нема ради, — треба вити еволюційним шляхом...

I першим кроком на цьому шляху має бути впорядкування інституту громадянства.

Уточню: я не проти «варягів» як таких (залежить, яких!). Ладна навіть приступти, що з нашим характером корупції саме інша поява в державному апараті (звон-таки, належним чином дібраних!) може в найстисливіші терміни виконати необхідну «асенізаторську» функцію, хоч трохи прочистити Авгієві стайні... Але я рішуче й категорично проти збліщення за рахунок «чужої номенклатури» і так давно «канцерогенного» для України «російського розриву» між «елітами» й «народом»: це однаково, що лікувати задавнену хворобу вприскуванням все того самого хвороботворчого віrusу — рано чи пізно результат буде смертельним. Ще раз повторю — для всіх. (Orwell в труні ще не перевертється, але вже зачорнувався!).

Усі без винятку «варяги» (а на добрий лад, то чи-мала частина нинішнього українського політикуму!) мають пройти ту процедуру, яка в 1920-ті, коли більшовики ще вимушені «заличилися» до нашого незаміреного краю, а «автохтонів» у держапараті УСРР не набиралися навіть на віддалену подобу «україн-

ської влади», отримала була точну назву — «коренізація». В сучасних європейських країнах цій процедурі відповідає екзамен на громадянство — куди входить обов'язковий пакет із знання державної мови, історії, культури, політичного устрою, — і приходить на вірність своїй новій батьківщині. Це — той абсолютний мінімум, «санітарний кордон», що його Україна, як держава, в якій сьогодні без перебільшення вирішується долі цілого континенту, просто зобов'язана впровадити, якщо ми хочемо, щоб нас поважали. І щоб із нами рахувалися, — в тому числі за переговорними столами.

Просто — перед паспортом із тризубом має бути виставлена пропускна планка. Для початку хоча б така, мінімальна: на рівні грудей останнього нашого загиблого воїна...

А про решту поговоримо потім.

Замість епілогу

За півроку до війни, в червні 2013-го, презентуючи в Лондоні англомовне видання «Музей покинутих секретів», розговорилася я після виступу з відомим британським істориком, фахівцем із Східної Європи, професором Лондонського Юніверситету Коледж (прізвища не називаю з етичних міркувань). І розповів він мені, між іншим, що на його курс новітньої української історії записалася донька екс-мера Москви — Олена Лужкова...

«Дуже добре чичтися, — сказав серйозно. — Чудове все про Голодомор написала...».

Після новини про «воукраїнення» Маші я, пригадавши ту розмову, відшукала в Інтернеті ФБ-сторінку Олени. Вродлива дівчина, серйозне обличчя. Пошириє петицію за повернення Росії Аляски...

Скільки їх, таких, готовується спасти на наші голovi?..

Сховайте, наречті, ваші хліб-сіль. І ввімкніть собі сигнал тривоги.

(Оригінал публікації — на сайті Радіо «Свобода»)

ТИМ ЧАСОМ...

ГАЙДАР СТАНЕ «ІНСТРУМЕНТОМ БОРОТЬБИ»?

Для Росії стало справжньою катастрофою те, що Марія Гайдар отримала українське громадянство. Про це заявив губернатор Одещини Михеїл Саакашвілі.

За словами Саакашвілі, Путін дуже незадоволений тим, що Гайдар отримала українське громадянство і відмовилася від російського. «Вона — член такої династії, і те, що вона стала, на їхній думку, перебіжчицею, це для них катастрофа. Однозначно», — сказав він.

Саакашвілі також переконаний, що його заступниця стане потужним інструментом проти російської пропаганди на території Одещини. «Бессарабія, де дивляться всі російські канали... Коли Марія Гайдар приїде і розповість їм як реальний очевидець, як виглядає путінська Росія — це буде набагато сильніше, ніж путінська пропаганда. Це буде суперконтрпропаганда», — вважає Саакашвілі.

Як відомо, Порошенко вручив Гайдар український паспорт 4 серпня. 7 серпня стало відомо, що Гайдар написала заяву про відмову від російського громадянства. Після переходу Гайдар на службу в Україну скандалний петербурзький депутат Віталій Мілонов звернувся до Слідчого комітету РФ з вимогою перевірити її дії і заяви на ознаки державної зради. Також сенатор від Брянської області РФ Михайло Марченко звернувся у Слідчий комітет Росії з проханням перевірити висловлювання Гайдар на предмет сепаратизму й екстремізму.

Коли Марія Гайдар під час її представлення Михеїлом Саакашвілі спробувала уникнути відповіді на пряме запитання журналістів, з ким воєні Україна, і ще й публічно заявила, що не збирається відмовлятися від російського громадянства, одесити відреагували мітингом з відповідними гаслами. Через кілька днів пані Марія виправилася кардинально!

СУД АРЕШТУВАВ ТРИ МАШИНИ І БУДИНОК ЕКС-МІНІСТРА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Печерський районний суд Києва наклав арешт на машини та будинок колишнього міністра юстиції Олександра Лавриновича. Про це йдеться в чотирьох ухвалих суду від 22 липня, які опубліковані у Реєстрі судових рішень.

Відповідно до ухвали суду, арешт накладено на будинок та автомобіль Land Rover Range Rover, 2010 року випуску, автомобіль Mercedes-Benz S 500L, 2010 року випуску, та автомобіль Peugeot 306 1.4, 1996 року випуску.

У липні в Генпрокуратурі повідомили, що Лавриновича підозрюють у розтраті шляхом зловживання службовим становищем державних коштів на суму понад 8,5 мільйона гривень. За даними слідства, ці кошти були незаконно та безпідставно витрачені на «залучення іноземної фірми з метою приховання фактів злочинного порушення законодавства правоохоронними органами та судом під час здійснення розслідування та судового розгляду справи Юлії Тимошенко».

На пірні липня суд призначив Лавриновичу заставу в розмірі 1,2 мільйона гривень, яку він згодом вніс.

Ще у травні 2014 року повідомлялося, що Генеральна прокуратура України проводить досудове розслідування стосовно колишніх міністрів юстиції Олександра Лавриновича та Олени Лукаш за фактами розтрати бюджетних коштів у розмірі понад 8,6 мільйона гривень.

ГПУ ПОРУШИЛА СПРАВИ ПРОТИ ЕКС-ПРОКУРОРІВ ЧЕРЕЗ НАРКОТИКИ

Генеральна прокуратура порушила кримінальні провадження за фактом знайдених наркотиків і вогнепальної зброї у високопосадовців ГПУ. Про це заступник генпрокурора Віталій Касъко розповів в ефірі «5 каналу», передає «ВВС Україна».

«Порушено декілька кримінальних проваджень, тому що під час обшуків були знайдені вогнепальні зброї, наркотичні засоби. Всі ці дані внесені до реєстру, проводиться розслідування... Ми виявили декілька інших проваджень проти цих підозрюваних, які були закриті. Перевіримо законність закриття цих проваджень», — зазначив заступник генпрокурора.

На початку липня силовики затримали Олександра Корнійца, який працював заступником прокурора Київської області, та Володимира Шапакіна — заступника начальника Головного слідчого управління ГПУ. Їх підозрюють в отриманні хабара у 3 млн. 150 тисяч гривень.

У посадовця слідчого управління ГПУ вилучили 400 тисяч доларів США, а у заступника прокурора Кіївщини — багато ювелірних виробів, 65 діамантів і автомат Калашникова. Також у посадовців змінили кокаїн. Генпрокурор Віктор Шокін звільнив із ГПУ пана Корнійца і пана Шапакіна. Шапакіна затримали на початку липня і відпустили після того, як він вніс заставу.

НА ЛЬВІВЩИНІ МЕР ІЗ ЮРИСТОМ «ГРІЛИ РУКИ» НА ОРЕНДІ

Міський голова м. Сколе Львівської області та юрисконсульт міськради вимагали у підприємця 18 тисяч гривень хабара. Про це повідомляє прес-служба прокуратури Львівсь

Упорядковуючи «Історичний календар драгоманівця», звернувся і до архіву Служби безпеки України — знаючи, що в далеких 30-х роках неймовірно багато освітніх, науковців розстріляно «без слідства і суду». Переbrав десятки «розстрільних справ» — з такими жахіттями безневинних смертей зіткнувся вперше. Мимохіть і фіксував прізвища педагогів, які упокоєні в осоні Биківнянських сосен. Зрозуміло, подані прізвища — далеко не всі — їх тисячі, які чекають часу дослідження науковцями. Хочу коротко розповісти читачам про злочини комуністів, про тільки частину невинно убієнних освітніх.

...Якщо вийти з Києва в напрямку Броварів, то одразу ж за межею столиці починається селище Биківня і сосновий ліс праворуч траси. Саме тут комуністами було створено надзвичайно засекречений об'єкт «для відомих спецпотреб НКВС». Молодим читачам нагадаю, що НКВС — це скорочена назва тодішнього карального відомства Сталіна — Народного комісаріату внутрішніх справ. Звичайно, коли знаєш трагедію Биківні, виникає запитання: за що? За що понад 100 тисяч людей, серед яких й освітні, безневинно розстріляні? Яка була їхня провінія? Щоб хоча б стисло відповісти на це болісне запитання, наведу (мовою оригіналу) коротку архівну довідку — Рішення Політборо, яке дало відмашку масовим репресіям страшного 1937 року: «Строго секретно. Всесоюзная Коммунистическая Партия (большевиков). Центральный комитет. № П 51/94. 3 июля 1937 года. Тов. Ежову, секретарям обкомов, крайкомов, ЦК нацкомпартий. Выписка из протокола № 51 заседания Политборо ЦК (Решение от 2.VII.37). Об антисоветских элементах. Постать секретарям обкомов, крайкомов, ЦК нацкомпартий следующую телеграмму: «Замечено, что большая часть бывших кулаков и уголовников, высланных одно время из разных областей в северные и сибирские районы, потом по истечении срока вернувшихся в свои области, являются главными зачинщиками всякого рода антисоветских и диверсионных преступлений... ЦК ВКП(б) предлагает всем секретарям областных и краевых организаций и всем краевым и республиканским представителям НКВД взять на учет возвратившихся кулаков и уголовников с тем, чтобы наиболее враждебные из них были немедленно арестованы и расстреляны в порядке административного проведения их дел через тройки, а остальные, менее активные, но все же враждебные элементы были бы переписаны и высланы в районы по указанию НКВД. ЦК ВКП(б) предлагает в пятидневный срок представить в ЦК состав троек, а также количество подлежащих расстрелу, равно как и количество подлежащих высылке. Секретарь ЦК И. Сталін».

Перший доповідач громадських слухань «Трагедія Биківні: як це було», доктор історичних наук, професор Василь Даниленко повідомляв, що вже на початку 1937 року в Биківні проводилися розстріли жертв політичних репресій. Але офіційна дата по-значення місця «людомогильника» вважається 20 березня 1937 року, коли президія Київської міської ради ухвалила рішення про відвід та відмежування чотирьох гектарів земельної ділянки Биківнянського лісу «для спецпотреб НКВС УРСР». Усю відведену територію огородили високим парканом, обнесли колючим дротом, до ней влаштували дорогу та збудували будиночок для охорони. «Ми стверджуємо, що вибір місця під масові поховання в Биківні — не випадковість, а передбачена та спланована дія», — наголосив тоді Василь Даниленко.

Після телеграми Ежова від 4 липня 1937 року в СРСР, в тому числі й в Україні, розпочався масовий терор 1937-1938 років, під час якого було знищено десятки тисяч людей. За одну ніч розстрілювали 100-150 осіб, для яких Биківня стала останнім притулком, де їх закуповали по кілька десятків у кожній ямі. Суконою мовою актів, що зберігаються в архіво-слідчих справах, розстріл іменується приведенням присуду до виконання. «Виконавець» після розстрілу вписував у відруковану форму прізвище, ім'я та по батькові розстріляного, дату вирокового протоколу про вбивство й ставив підпис.

Серед селян, денікінців, отаманів енкаведисти знищили неймовірно велику кількість освітніх. Усіх «греблі» під одну статтю — 54-ту! Кримінальний кодекс КК УРСР з його 54-ю статтею було затверджено 1927 року, тому доречно нагадати підпункти цієї «убивчої» статті: 54-1: зрада Батьківщини; 54-2: збройне повстання; 54-3: контрреволюційне сприяння іншій державі; 54-4: допомога міжнародній буржуазії; 54-5: пропаганда війни; 54-6: шпигунство; 54-7: шкідництво; 54-8: тероризм; 54-9: диверсії; 54-10: антирадянська агітація; 54-11: контрреволюційна організація; 54-12: недонесення органам про злочин; 54-13: служба у ворожій армії, к.р. діяльність до і під час революції; 54-14: саботаж.

Розстрілювали учителів, директорів шкіл, завідувачів відділів народної освіти, викладачів і студентів вищів за рішенням судів та позасудових органів, які мали назуви «трійки» і «двійки» — це особливі війні наради при НКВС УРСР та СРСР. Спочатку вироки виконували в підвалах приміщення Київського обласного управління НКВС, де зараз Український інститут національної пам'яті,

— на вулиці Липській, 16, потім — у підвалах Жовтневого палацу (нині — Міжнародний центр культури і мистецтв) — за цим комплексом було приміщення, прозване «будинком Мехліса» — керівника політуправління Червоної армії, за яким стояв трактор і гуркотів, заглушуючи автоматні черги, що доноситися із підвалу. Трупи негайно вантажили на машини й вивозили за місто — до Биківнянського лісу у викопані ями — скідили, залили вапном і, заповнивши, приклади землею — у такий спосіб ховали — закопували або, мовою чекістів, «заривали». Отаке далі від християнського чи будь-якого іншого цивілізованого обряду «поховання».

У Биківні поховали й весь український уряд, зокрема, Любченка, Микитенка. А інформацію запустили, що всі вони нібито безвісти пропали чи покінчили життя самоубіством. Можна здогадатися, що місцеві жителі, які мешкали у селищі Биківня, відразу побачили, що саме «возили» вантажівки

допитували, катували у столичних в'язницях й після розстрілів привозили туди й закупували. Справу ще не закрито — офіційні цифри засвідчують про 6783 осіб, що поховані у Биківні, представники київського «Меморіалу» — про декілька десятків тисяч наших співгромадян; польські дослідники наполягають, що також майже 5000 польських офіцерів, розстріляних навесні 1940 року, знайшли тут останній прихисток. Однак постанова уряду вже незалежної України «Про створення Державного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили» фактично не виконується — пошуки призупинилися, й хоч би умовної цифри про кількість розстріляних не маємо.

...Мов у почесній варті застігли вікопомні сосни над могилами безневинно загублених деспотією тих, хто виховував майбутнє нації, і разом зі встановленним тут пам'ятним хрестом уособлюють скорботне оце місце. Роками засвідчують їх дерева, як кожного травня гурт здебільшого літніх людей пішки дістається сюди, аби вшанувати пам'ять жертв людського дikuства, прах яких й по сьогодні зберігає лише биківнянська земля та надмогильна лісова поросль.

Серед тиші під прикриттям розлогих дерев лежать і освітні, зокрема: Паленчук С. І. —

ОСВІТЯНИ:

йтрамвай, які супроводжували озброєні представники органів державної безпеки, на огорожену територію лісу. Та розмови на що тему почалися тільки восени 1941 року. У 1944 році биківнянські могили оголошенні радянською комісією у справі військових злочинів «похованням в'язнів Дарницького табору військовополонених». Це виглядало переконливо, бо сам табір знаходився неподалік, і в ньому загинуло більш як 75 тисяч бійців та командірів Червоної армії. Однак розмови про доведені розстріли не вщухали, і в 1971 році Биківню зайнілася нова урядова комісія, яка підтвердила висновок по-передній. Такої версії дотримувалася й третя комісія, яка працювала в 1987 році. Для більшої переконливості у Биківні було встановлено пам'ятну плиту з написом: «Тут поховані радянські солдати, партизани і цивільні громадяни, знищенні фашистськими загарбниками у 1941-1943 рр.».

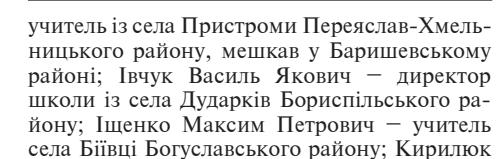
Нагадаю, що одними з перших, хто кинувся шукати правду про Биківнянський некрополь, були Алла Горська, Василь Симоненко і Лесь Танюк: саме вони відкрили місця поховання розстріляних НКВС у Биківні (1962-1963), про що заявили в Київську міськраду, написавши «Меморандум № 2». Ймовірно, бачене у Биківні вразило Василя Симоненка, бо неспроста з'явилися такі рядки вірша:

*Ми тощемо і ворогів, і друзів.
О, бідні Йорики, всі на один копі!
На цвинтарі розстріляних ілюзій
Уже немає місця для могил.*

Наприклад, «почистили» енкаведисти і студентську молодь Інституту народної освіти (тепер — педуніверситет імені М. Драгоманова), особливо — прогресивну: з першого набору 1936/1937 навчального року — 103 студенти, залишилось — 87. Склад юнів і дівчат, яких не «почистили», залишився такий: робітників — 60, селян — 22, інших — 5; членів і кандидатів ВКП(б) — 16, комсомольців — 29, решта безпартійні; українців — 31, росіян — 3, євреїв — 50, поляків — 1, інших національностей — 2; чоловіків — 48, жінок — 39.

У країні, однак, вже складалася інша політична ситуація, громадськість почала бити «у дзвоні» і Рада Міністрів УРСР 1988 року дала розпорядження вивчити биківнянські поховання. Виявилося, що в колективних могилах перебувають жертви воєнних репресій. Урядова комісія УРСР, нарешті, визнала такий факт — у Биківнянському лісі під Києвом поховано «ворогів народу», яких

РОЗСТРІЛЯНІ В КИЄВІ, ЗАКОПАНІ В БІКІВНІ...

учитель із села Пристоми Переяслав-Хмельницького району, мешкав у Баришевському районі; Івчук Василь Якович — директор школи із села Дударків Бориспільського району; Іщенко Максим Петрович — учитель села Бібіці Богуславського району; Кирилюк Володимир Григорович (1896-1937) — учитель; Клим'юк Дмитро Григорович (1898-1937) — учитель; Кобат Андрій Матвійович — викладач із Білої Церкви; Ковалчук Давид Володимирович (1894-1938) — учитель; Коцак Іван Данилович — вчитель із села Рудня-Вересня Чорнобільського району, розстріляний за те, що «агітував на користь Німеччини»; Брухаль Дмитро Григорович — учитель; Бугай Андрій Юрійович — учитель із села Недра Березанського району, розстріляний як «петліорець та денікінець»; Булавин Петро Юхимович — учитель із Тріпілля Обухівського району; Бутин Федір Михайлович — учитель із Бортничів — «син крупного куркуля»; Ванчаков О. (1892-1937) — учитель; Вейланд Павло Васильович (1877-1938) — учитель; Вендельський Іван Олександрович — учитель із Переяслав-Хмельницького; Вербенко Леонтій Іванович — учитель із села Корогод Н.-Шепелицького району; Виговський Володимир Федорович — шкільний завч із Києва; Вовкодав Г. І. — студентка Кіївського залишенно-будівельного технікуму — «японська шпигунка», готувала теракт над членами уряду; Войтенко Петро Григорович — студент; Волошченко Панас Васильович — учитель; Воровський Федір Григорович (1910-1937) — учитель; розстріляний за приналежність до «організації Січових Стрільців»; Вихристюк Петро Васильович — учитель чорнобільської школи — репресовано як приналежного до організації СВУ; Ворошилов-Кілімник Іван Макрович — учитель із села Семенівка Березанського району; Гавриленко Олександр Федорович — учитель із села Лехнівка Березанського району; Гальчук Петро Тарасович (1897-1937) — учитель; Гапенюк Зіновій Семенович (1890-1938) — учитель; Гаркуша Антон Хрисанович (1896-1937) — учитель; Гладун Тодось Єгорович — учитель із села Супіївка Березанського району, із «курку-

(Закінчення на 13-й стор.)

Кудрявцев Петро Павлович – професор духовної академії; Кутовий Іван Никонович – учитель із села Лука Таращанського району; Лавриненко Гаврило Макарович – учитель із села Халепа Обухівського району; Лашенко Євдокія Григорівна – коректор школи ФЗН у Києві; Легеза-Шевчук Олександра Гнатівна – учителька; Линник Влас Кіндратович – учитель із села Пінчукі Гребінківського району; Ліберберг Йосип Ізраїлевич – професор, директор кіївського Інституту єврейської культури; Лісовський О. В. (1902-1938) – викладач Кіївського фізкультурного технікуму; Лотоцький Б. Г. – учитель біології та німецької мови із села Веприк; Лукашевич Гурій Леонідович – викладач немішаївської школи; Львович (Тутковський) Сергій Якович – професор, завідувач кафедри Кіївського університету імені Т. Шевченка; Майборода Олексій Васильович (1890-1938) – учитель; Марківський Л. С. – студент Кіївського педагогічного інституту; Марковський Людвіг Вікентійович – учитель малювання із Баришівки, розстріяний за те, що учнів 8-го класу видалися, ніби «вчитель малював свастику»; Мацюк Гаврило Юхимович (1885-1938) – учитель; Микитенко Семен Йосипович (1892-1937) – учитель; Мироненко Дмитро Васильович – учитель із села Бортничі Бориспільського району; Мокульський Костянтин Степанович – викладач Кіївського педагогічного інституту; Моркотун Іван Іванович (1890-1938) – учитель; Нарушевич Фелікс Михайлович – викладач Маслівського сільгospтехнікуму Миронівського району; Ницкевич Сергій Тарасович – учитель із села Хмелевик Барішевського району; Ніковський А. В. – науковець ВУАН; Охромеєв Ю. (Г.) І. – учитель математики із села Нова Красниця Чорнобильського району; Петров Леонід Іванович – учитель із Черкас; Пікуль Михаїло Васильович (1903-1937) – учитель; Побережчиненко Павло Якович – викладач із Білої Церкви; Пономаренко Петро Федорович – учитель із села Кози Переяславського району, член «Пропросіти»; Пшеничний Василь – учитель, «український націоналіст, керував організацією» на Бориспільщині; Попчук Мирон Дмитрович (1900-1937) – учитель; Попчук Надія Михайлівна (1900-1937) – вчителька; Рекеда Семен Борисович – директор середньої школи із села Мала Березанка Березанського району; Романуха Андрій Лаврентійович – учитель із села Трушинці Чигиринського району, розстріяний як «петлюровець і польський шпигун»; Ротштейн Вікентій Пилипович – учитель математики із смт. Ставище; Салата Платон Трохимович (1899-1938) – директор школи; Свидзинський Артамон Павлович – директор школи із села Лук’янівка Таращанського району; Селенко Б. В. – викладач залізничного технікуму; Сидорець Василь Іванович – учитель із Білої Церкви; Скуратовський Максим Іванович – директор школи із села Луб’янка Н.-Шепелицького району; Слунський Іван Павлович (1885-1938) – учитель; Сніжний Віталій Сергійович – викладач петехнікуму із селища Городня Чернігівської області; Сtronський Андрій Васильович (1900-1937) – учитель; Трипільський Василь Порфирійович (1892-1937) – учитель; Федченко Степан Степанович – директор школи із села Зимовище Н.-Шепелицького району; Хіврич Григорій Савович – учитель із села Лук’янівка; Чайль Йосип Ілліч (1897-1937) – учитель; Шевченко Павло Пилипович (1891-1938) – учитель; Шестopal Іван Степанович (1891-1937) – учитель Таращанського району; Чабанюк Євген Євстахійович (1915-1937) – студент Кіївського педагогічного інституту...

...Упродовж останніх років багато хто займається питанням дослідження трагедії Биківні, намагаються облаштувати цю пам'ятку народної скорботи. Тут і вчені-історики, громадські організації, письменники і журналісти. Різні дослідники, різні думки, різні оцінки. Але, на жаль, всі ці роботи не досліджують трагічний доля освітян або будеться без якоїсь системи. Тому чимало пошукув дублюються, справа визначення та ідентифікації похованіх тупше на місці. Віддання пошани загиблим учителям, викладачам, студентам стас складною справою – дати точну відповідь на запитання, скільки ж усного освітянських жертв поховано в Биківнянському лісі, на даний момент практично неможливо. Моя публікація – це, ймовірно, початок цієї роботи, бо вже знаємо достеменно: у тиші високих сосен покояться і освітянський та педагогічний цвіт нації.

Віктор ЖАЛЬКО,
доктор філософських наук, професор
Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова, письменник

«ЦЕ – РОБОТА НА ДЕСЯТИЛІТТЯ» ІСТОРИК РУСЛАН ЗАБІЛИЙ ПРО РОЗСЕКРЕЧЕНІ АРХІВИ

Після того, як Президент України Петро Порошенко підписав пакет законів про декомунізацію України, що передбачає, зокрема, вільний доступ громадян до архівів СБУ та МВС, десятки дослідників, істориків та просто зацікавлених уже скористалися можливістю отримати доступ до раніше засекречених документів. Серед них – Руслан Забілий (на фото), директор львівського музею «Тортма на Лоньцького». У будівлі музею до війни була в'язниця НКВС, з 1941 до 1944 року – слідча в'язниця гестапо, а з 1944-го до 1991-го – слідчий ізолятор МДБ-КДБ СРСР. Ще нещодавно, в 2011 році, за Віктора Януковича, Служба безпеки України обшукувала музеї, вилучала в ньому документи і заарештовувала співробітників за підозрою в «розголошенні державної таємниці». Тепер усе змінилося, і Руслан Забілий може сам приходити до архіву СБУ і вивчати документи, що свідчать про злочини як нацистських, так і радянських каральних органів.

В інтерв'ю Радіо «Свобода» Руслан Забілий розповідає про червоноармійського командира, завербованого гестапо, який очолив табіру поліцію, а потім повернувся до лав Червоної армії; про членів монархічного руху, які сиділи в тюрях НКВС і КДБ аж до середини минулого століття, а також про методи фізичного впливу, що застосовувалися до ув'язнених у пізньорадянський період:

– Ще починаючи з 2010 року я і мої колеги багато робили для того, щоб архіви були відкриті. І сьогодні ми маємо результат: можемо працювати цілком спокійно не тільки в архіві СБУ, а й в архіві МВС, в архіві Служби зовнішньої розвідки, Міністерства оборони та в інших архівах.

Але наразі найкраща ситуація з роботою в архівах саме в архіві СБУ. У них більший досвід розсекречення, досвід роботи з істориками, відповідний штат у цьому архіві – якщо порівнювати архів СБУ і архів МВС, де справ удвічі більше, але в штаті лише близько 10 архівістів. Звичайно, є проблеми, є труднощі, які потрібно вирішувати на державному рівні, але цей процес не тільки триває, а й буде більш ефективним.

– Які категорії документів уже доступні, а які ще не?

– Зраз доступно буквально все! Це й агентурні справи, і наглядові справи, справи зі спецопераций КДБ, МДБ. Наприклад, нас дуже цікавили справи щодо концтабору «Шталаг 328» – це по сусіству з нами, з нашим музеєм. Львів – єдине, напевно, місто в Європі, в самому центрі якого був військовий концтабір. Ми щодо нього мали дуже обмежену інформацію, але зараз, наприклад, ми можемо вивчати літерну справу щодо цього концтабору. Ми можемо вивчати справу, і вона у нас вже є, щодо діяльності колишнього офіцера Червоної армії Андрія Якушева, який був у цьому концтаборі начальником поліції. Це понад 30 томів. Лейтенант, командир кулеметної роти, який став раптом начальником поліції в концтаборі для військовополонених. Його історія дуже цікава, в певному розумінні показова. Він був завербований як агент гестапо, який займався розробкою трамвайного депо, де працювали робітники, і там могли бути якісь антинацистські настрої. Він виконував завдання з розробки польського підпілля, Армії Крайової, він виконував завдання з розробки підпілля Організації українських націона-

літів (ОУН). Це був дуже жорстокий чоловік, який нікого не милував, він робив успішну кар'єру не тільки начальника поліції в концтаборі, а й агента гестапо. Як колишній військовополонений, він у 1944 році знову опинився в Червоній армії, воював навіть проти Японії, але згідно з нововиваленими матеріалами – напевно, працівники СМЕРШ ознайомилися з трофеїйними документами, які були в 1944 році захоплені у Львові, – він був засуджений на 10 років в'язниці в 1946 році. А на початку 70-х років один з колишніх військовополонених цього концтабору його відзначав у Ростові-на-Дону, було порушено нову справу, яка розслідувалася вже щодо його діяльності як начальника поліції. У результаті він був засуджений до вищої міри покарання – розстрілу.

У цих справах розкривається дуже багато цікавих фактів про те, в яких умовах жили військовополонені, яких національностей були військовополонені в цьому концтаборі. Я хотів б сказати, що там були не тільки українці, росіяни чи євреї, там були й аварці, і французи, і італійці тощо. Зараз це місце у Львові привертає увагу, там встановлено пам'ятний хрест, присвячений жертвам цього концтабору. Він розташовувався на території колишньої цитаделі, це – оборонна споруда, фортеця, побудована в кінці XIX століття. У такому фактично первозданному стані вона – єдина зі збережених у Європі. Такі фортеці будувалися за єдиним проектом в усій колишній Австро-Угорській імперії. Але десь залишилися окремі, грубо кажучи, деталі – вежі чи окремі цитаделі, чи казарми. Тут у нас повний комплекс, який становить величезний інтерес і для істориків, і для туристів.

– Із 1944 року в тюрмі на вулиці Лоньцького розміщувався слідчий відділ і слідчий ізолятор НКВС. Які історії з цього періоду часу Вам вдалося знайти в архівах?

– Різні історії. Їх настільки багато, що нам, якщо відверто говорити, потрібно сидіти в архіві не по кілька тижнів, а може, по кілька місяців і років, не вилазячи звідти. Тому що дуже багато є таємниць, питань, які нас цікавлять, і щодо режиму, щодо функціонального призначення цієї в'язниці, і, звичайно ж, головне – це долі людей, які тут перебували. Люди дуже різні, різного соціального походження, від звичайних сільських жителів до інтелігencії, представників церкви.

Остання інформація, яка нас зацікавила, ми ще будемо шукати додаткову інформацію в архівах, це те, що тут були навіть представники російського монархічного руху. Наприклад, сюди, до тюрми, потрапила дочка колишнього офіцера білої гвардії, яка в умовах існування радянської юрисдикції системи просто не могла не потрапити до в'язниці НКВС. Нас ця історія теж дуже цікавить.

– Чи є в архівах документи більш пізнього періоду – періоду МДБ і КДБ?

– Так, є чимало документів, але відносно багато – потрібно розуміти, що в 1991 році в системі КДБ, коли Союз розвалився, на-самперед знищувалися документи, скажімо так, більш пізнього періоду існування КДБ, тобто періоду 60-х, 70-х, 80-х, особливо 80-х років. Ці документи знищувалися, тому що вони могли бути підставою для порушень справ з переслідування працівників КДБ. Деякі документи збереглися. Наприклад, у 2009 році я був у Литві, і там я отримав копію розміром у понад 200 сторінок наказу КДБ № 180 «Про регламентацію діяльності в'язниць» у системі КДБ. Цей наказ у деталях розповідає, як утримувати ув'язнених, який повинен бути режим і так далі.

У 2010 році, коли Служба безпеки мене заарештувала, копія цього наказу була конфіскована в музеї, адже вони вважали, що на той час цей наказ не був розсекречений Службою безпеки, що це теж підстава звинуватити мене в розголошенні державної таємниці. Зараз я отримав

В МІНКУЛЬТУРИ ОБГОВОРИЛИ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА «БІКІВНЯНСЬКІ МОГИЛИ»

Віце-прем'єр-міністр – міністр культури України В'ячеслав Кириленко провів нараду з питань діяльності та розвитку Національного історико-меморіального заповідника «Біківнянські могили».

У нараді взяли участь перший заступник міністра Ігор Ліховий, генеральний директор Національного історико-меморіального заповідника «Біківнянські могили» Богдан Біляшівський, голова Українського інституту національної пам'яті Володимир

В'яtronович, генеральний директор Національного музею історії України Тетяна Сосновська, голова Київської міської організації Українського добровільного історико-просвітницького правозахисного благодійного товариства «Меморіал» ім. В. Стуса Роман Круцик, директор Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво» Юрій Шаповал, керівник Центру дослідження історико-культурної спадщини України Сергій Кот та

український художник-монументаліст Анатолій Гайдамака.

З доповідю про сучасний стан та проблеми Національного заповідника «Біківнянські могили» виступив генеральний директор Богдан Біляшівський. Він також виклав можливі напрямки розвитку установи.

За підсумками наради було вирішено переглянути концепцію розвитку Національного історико-меморіального заповідника «Біківнянські могили» з огляду

на нові вимоги часу. Так, необхідно завершити меморіалізацію встановленого списку жертв політичних репресій 1937-1941 рр., похованих у Біківнянському лісі, та упорядкувати, власне, територію заповідника, створити музейні експозиції тощо.

«З огляду на те, що у 2017 році виповнюється 80 років з початку масових розстрілів жертв політичних репресій в Україні, розвиток та створення нових експозицій Національного історик

ХОРТИЦЯ – ТЕРИТОРІЯ СЕНСАЦІЙ, АБО ЧИЙ ЖРЕЦЬ ПОХОВАНИЙ НА ОСТРОВІ

У Запоріжжі на острові Хортіця в балці Генералка виявлено кам'яний культовий комплекс епохи ранньої бронзи, якому понад 4300 років. Абсолютної унікальності знахідці додає поховання стародавнього жерца ямної культури. Адже подібних культових комплексів разом із похованням до цього ніде в світі ще не знаходили.

Така удача усміхнулася учасникам археологічної експедиції громадської організації «Нова археологічна школа» спільно з ученими Національного заповідника «Хортіця».

Про те, як проходила експедиція в минулі і скільки таємниць ще зберігає запорізька земля, в ексклюзивному інтерв'ю власному кореспондентові «Укрінформу» розповілі директор Запорізького обласного центру охорони культурної спадщини Олег Тубольцев і генеральний директор Національного заповідника «Хортіця» Максим Остапенко.

КОЛИ РОЗКРИВАЛИ МОГИЛУ ЖЕРЦІВ, НАД ХОРТИЦЕЮ РОЗВЕРЗЛИСЯ НЕБЕСА

— Оле же Валентинович, чим ще, окрім давності, унікальний знайдений на Хортіці культовий комплекс?

— Унікальність знахідки полягає в тому, що подібних культових комплексів разом із похованням до цього ніде в світі ще не знаходили. Подібні споруди є в Азії, в Португалії, але всі вони були без поховань.

Що собою являє знахідка?

— Поховання древнього жерца ямної культури знаходитьться всередині гранітного овалу, облицьованого камінням. Крім останків, знайдено предмети побуту, скам'янілі залишки їжі, знаряддя праці, кераміка й кістки тварин.

— Ви віневні в тому, що знайдено жерца, а не останки людського жертвоприношення якого-небудь язичницького обряду?

— У тому, що це — жрець, немає жодного сумніву. На цьому місці міг бути похований тільки служитель культу. До того ж навколо могили з часом вирівняли культовий комплекс діаметром 50 метрів, що складається з ровів, ментірів, стовпових ям. Сама споруда зорієнтована на чотири сторони світу. Це означає, що звідси велися спостереження за небесними світилами. Усе це тільки підтверджує наші згадки.

— Хранитель священних таємниць і вершитель долі по-мер свою смерть чи загинув від рук невдячних одноплемінників?

— Жрець похований у позі ембріона, що свідчить про його природну смерть. Так ховали багато індоєвропейських народів. До того ж, незважаючи на те, що похованню стільки років і скелет практично перетворився на тлін, на черепі та кістках немає жодних сторонніх пошкоджень.

— Можна визначити вік жерца, його зріст і пору року, коли він відішов у інший світ, чим в останні дні життя займався?

— Вік визначити, на жаль, неможливо, а на зріст він був не менше ніж 180 сантиметрів. Тобто люди того періоду були не маленькі й ситі, про що свідчать знайдені залишки їжі. А їли вони свинину, пили молоко. Судячи з поховання, служитель культу

— Про що цей орнамент може розповісти археологам?

— Про те, що люди, які жили на цій території, були для свого часу досконалі. Вони обробляли каміння і кістки, причому досягли найвищої якості та майстерності. Виготовляли кераміку, займалися ткацькою справою. Жили ці люди в достатку, їхі в них було навіть у надлишку.

— А можна зробити комп'ютерну реконструкцію останків жерца? Цікаво подивитися на людину, яка жила більш ніж 2

помер взимку, а займався, як і всі жерці, — астрологією.

— Під час розкопок комплексу відбувалося щось незвичайне?

— З незвичайного — погоди. Щойно ми розпочинали роботу і торкалися цього поховання, відразу починається дощ і лив як із відра. І так тривало кілька днів. На фотографіях видно, що весь комплекс повністю заливши водою.

— Ви не віbachете в цьому елементів містки? Наприклад, можна сказати, що на вівтарі була проти втручання в таємниці минулого.

— З цього приводу можна висувати будь-які версії, навіть найбожевільніші. Але в багатьох археологів є прикмета, — якщо під час розкопок йде дощ, — то до удачі, до цікавих знахідок. Так і вийшло. Ще хочу зазначити той факт, що цього поховання могло не бути. Свого часу його сильно пошкодили під час садження дерев на острові. Тому воно унікальне в усіх відношеннях.

— Чим ще цікава ця знахідка?

— Насамперед, тим, що вона кам'яна. До цього року ми не знаходили кам'яних конструкцій. До речі, що круглу, облицьовану камінням конструкцію можна вважати предтечею сучасного храму. Ідея будівництва дуже схожа.

— Чому саме кругла, а не трикутна і не квадратна?

— Все це — сонячна символіка дохристиянської культури. Чому коло, а не квадрат? Ідеально правильна форма кола, яке древні бачили щодня, — це сонце і місяць, що їхній зразок своє відображення в обрядах, побуті та культурі.

— Оле же Валентинович, під час розкопок знайдено велике посудини і фрагменти шнурової кераміки. Зустрічається цей орнамент ще де-небудь? Яким стolіттям датується?

— Шнурова кераміка — це перший древній орнамент і прикраса керамічних виробів, при створенні яких використовували відбитки шнурів. Посудини дуже великі, вони датуються II тис. до нашої ери, тобто їм понад 4 тисячі років. Цей орнамент з'явився і поширився практично одночасно від Уралу до Великої Британії та Португалії. Можна сказати, що зі шнуровою керамікою виникала традиція прикрашати керамічні вироби.

— Якщо розглядати жителів України й український етнос, то він тісно пов'язаний з індоєвропейською, арійською групою. Зрозуміло, що все наші далекі предки, і про це можна говорити досить сміливо, — вважає Максим Остапенко. — Наскільки вони предки, скільки інших етносів і мовних груп брали участь у виникненні сучасних народів, це все питання неяснічених наукових дискусій. Але те, що території Причорномор'я і більшої частини України, у тому числі Запорізької області, були праобразами найдавніших індоарійських племен, які потім розселилися на величезній території від Алтаю до Індії, це точно. І, безумовно, Хортіця в цьому процесі відіграла певну роль.

— Цікаво, як нашу Хортіци називали арії?

— За однією з версій «Хортіч», «Хорз», «Хорта» — це стародавня індоєвропейська назва, за іншою — тюркська.

ли, що острів був священним для всіх народів, які тут існували.

— Чому саме Хортіцю древні вибрали святым місцем?

— Найбільший острів на Дніпрі розташований на стику двох феноменальних природних географічних зон. Є Дніпровські пороги, і є Великий Луг за порогами, і територія, яка зараз затоплена водами Каховського водосховища. Саме через Хортіцю проходили дві найважливіші для життя та існування племен і народів переправи.

Оскільки стародавні люди постійно сюди приходили, це потребувало певних культових практик, заведених у тих чи інших народів. І ось ці культові місця, які вже досліджені на Хортіці, а ще й у більшій кількості невідомі, є підтвердженням того, що різні релігійні обряди тут, на Хортіці, мали величезне значення для древніх. Не господарська діяльність, а саме культова, про що свідчать і недавні розкопки поховання жерца. Якщо порівняти кількість культових об'єктів і поселень на Хортіці, то саме культова та поховальна об'єкти домінують над іншими. Перебуваючи на острові, древні могли чітко відслідковувати схід сонця, сонцестояння, рівнодення, захід сонця, насамперед затемнення, — тобто відслідковувати астрологічно значущі дні.

Ці астрономічні обчислен-

нашення, оскільки там стоїть величезний дуб: приносять в жертву живих півнів, закріплюють вони і стріли навколо дуба, інші — шматочки хліба, м'ясо і що має кожен, як веліть їхній звичай. Кидають вони і жереб про півнів: або зарізати їх, чи з'єсти, чи відпустити їх живими. Від цього острова роси не бояться пачинакіта», — йдеться в імператорському трактаті.

Тобто цей острів, навіть для візантійців, які на той момент уже прийняли християнство, мав особливий статус. Безумовно, ця святість уставлена до Хортіці передалася з більш давніх часів від племен до племен. І слов'яни, які влаштували тут святилище вже у ранньому середньовіччі, напевно, зна-

добре жити» свідчить про те, що поєт сприймав Хортіцю як матір України, як єдиний символ об'єднання країни. Вона і в наші дні є символом об'єднання України.

— Максиме Анатолійовичу, як давно проводяться розкопки в балці Генералка і коли вони продовжаться знову?

— Розкопки тривають уже 15 років, наразі вдалося дослідити менш ніж чверть території. Роботи з дослідженням знайденого унікального культового комплексу на Хортіці триватимуть наступного року. Тут величезне сккупчення різних пластів історії на обмеженій території. Кожні 20-30 метрів — унікальний об'єкт. Це — концентрація духовних практик. Ми їх повинні досліджувати і зберегти.

ОСТРІВ ЯК ПРИКМЕТА ДЛЯ ПОЛІТИКІВ

Зауважимо, що проводять розкопки на острові й роблять сенсаційні відкриття ентузіасти. І новими відкриттями зобов'язані виключно альтруїстам.

Концепція програми розвитку Національного заповідника «Хортіця», яка почала 10 років тому, — уже давно вкрилася товстим шаром пилу. Так, сам заповідник існує багато в чому лише завдяки патріотично налаштованому колективу. У запоріжців з цього приводу є прикмета — хто з високопоставлених осіб допомагає заповіднику, у того політична кар'єра складається вдало.

1. Леонід Кучма, будучи прем'єром, видав указ про фінансування заповідника «Хортіця». Він допомагав заповіднику і як прем'єр, і як президент. Хоча в ліхі 90-ті часи були нітрохи не кращі, ніж зараз.

2. Віктор Ющенко на початку свого президентства теж почав займатися питаннями Національного заповідника, але кинув це нецікаве заняття на півдорозі. Чим для нього закінчилася політична кар'єра, знають усі — рейтинг довіри народу — 2%.

3. Віктор Янукович під час перебування прем'єром, отримавши з рук громадськості пернач, сказав: «Хортіця — це наше все, і я буду робити все для її блага». На цьому його допомога, турбота та кар'єра закінчилися...

Запоріжці впевнені, тому політику, який буде серйозно займатися проблемами і питаннями острова Хортіця, безсумнівно, пощастиТЬ. Є в цьому якесь метафізики, вважають городяни. Однак нова влада ще поки нічого не зробила для розвитку Національного заповідника «Хортіця». А дарма.

Лілія КЛІМЕНКО
Запоріжжя

Олег Тубольцев

З ЯКОГО КОРЕНЯ...

Віктор Стус. Судний день на Покрову.
— Запоріжжя: Дніпровський металург,
2015

Схоже на те, що повість остаточно стала улюбленим жанром прозаїка Віктора Стуса. Власне, він і починався як повістяр, опублікувавши чотири роки тому першу збірку прозових і поетичних творів під загальною назвою «Пісня Амазонок», куди увійшла й історична повість «Цариця Амага — донька мага». Нині в його «послужному списку», окрім трьох романів, багатьох оповідань, аж дев'ять повістей. Ті з читачів, хто встиг освоїтися у витвореному Стусом художньому світі, напевне, запримітили для себе тематику його прози, сталої її ознаки. Це, кажучи словами самого письменника, «мандрівки по віках», зокрема, в часи язичництва і раннього християнства. Для того, щоб знати минувшину свого роду — народу, дбати про рідну мову і культуру.

Про стали ознаки художнього світу В. Стуса мені доводилося писати в рецензіях на його романі, на повісті «Повернення з іносвіту», «Таємниця Берегині». Йти-метися тут про свіжу, щойно видану окремою книгою повість «Судний день на Покрову». Вона висвітлює одну з наскрізних тем цього дивовижно працьового і талановитого прозаїка — пошук відповідей на непрості запитання: хто ми, звідки родом, якого кореня...

Кожне поселення, кожен закуток нашого краю має свою неповторну історію, деколи настільки багату на легенди, факти, події, персонажі, що диву даєшся. Вони, безперечно, цікаві для всіх, хто дорожить давниною своєї малі і великої Батьківщини. Саме про це повість «Судний день на Покрову». У ній відображені не такі вже й далекі в часі події, що розгорталися 1673 року на теренах сучасного Покровського району Дніпропетровщини. Як свідчить легенда й уявав автора, вони, ці події, на південних землях України проходили на тлі кривавих битв і тогочасних суспільних процесів. Задавнені болі й трагедії...

ХТО СІЄ

«ЗУБИ
ДРАКОНА»...

У ДЕРЖКОМТЕЛЕРАДІО ЗАЯВЛЯЮТЬ, що ЗАБОРОНЕНІ В УКРАЇНІ РОСІЙСЬКІ КНИЖКИ МОЖНА ПОРІВНЯТИ З MEIN KAMPF ГІТЛЕРА

Державний комітет телебачення та радіомовлення заявляє, що, звернувшись до Державної фіскальної служби з проханням щодо заборони ввезення на територію України 38 виданих у Росії книжок, Комітет діяв відповідно до статті 28 Закону України «Про видавничу справу», якою встановлено, що діяльність у видавничій справі не може бути використана на ліквідацію незалежності України, зміні конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету та територіального цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганда війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожечі, вчинення терористичних актів. Про це йдеться у повідомленні прес-служби відомства.

Нагадаємо, Державна фіскальна служба (ДФС) України оприлюднила наданий Держкомтелерадіо список з 38 книг, щодо яких ухвалено рішення про заборону їх до ввезення на територію України. Відповідна інформація опублікована на сайті ДФС.

Держкомтелерадіо зазначає, що до відповідного переліку увійшли так звані «твори» ідеологів російського шовінізму, які «заперечують право українців мати свою державу, розпають міжетнічну і релігійну ворожечу, виправдовують російську військову агресію проти України».

Як повідомляє Радіо «Свобода»,

інтересує і сама назва повісті. За біблейською притчею, вислів «судний день» означає останній день існування світу, коли Бог судитиме людей. Однак автор повісті послуговується іншим тлумаченням: прадавнє слово «су» значить «вода», а вона повсякчас була межею, перепоною, рубежем чогось чи комусь, — звідси і «судний день». Слово «су» збереглося в тюркських мовах. У нас утворювало низку слів: сусід, супокій, сумирний, судно, сутінки, суміжний, сума, сура, суринатоць. А чому на Покрову? Битва, в якій військо кошового отамана Івана Сірка перемогло татарських загарбників, сталася 14 жовтня, на свято Покрови Пресвятої Богородиці, Оранти — захисниці Війська Запорозького Низового. Тому-то і селище назвали Покровським. Західні його частину нарекли Сірківкою, а східну — Головківкою, на честь Костянтина Головка, сподвижника кошового отамана.

Звісно, твір В. Стуса не зводиться до суто документальної схеми: для цього навряд чи варто було створювати повість — досить переповні легенд та й усе. Прозаїк аналізує, докопуючись істини, подій і факти, шукає сліди, місточки, броди, замулені й загублені, чи й науково доводить, що вони саме тут, а не в інших місцях, адже ніщо в світі безслідно не зникає, й вибудовує захоплюючий сюжет з яскравими, врахуючими колізіями, прагнє виписати систему народних уявлень про свое минуле, тяжіє до змалювання таких ситуацій, які не назвеш стандартними. Звідси й неодновимірність характерів, і складність конфліктів, море пристрастей людських.

Перед читачем постають драматичні картини з життя українців другої половини XVII століття. На берегах річок Вовчої і Гайчуру живуть у дружньому сусідстві смії запорожців, козаків і ногайців. Більшість козаків розуміли тюркську мову, а чимало ногайців — українську. Зaproшуваю одне одного на свої свята. Так і познайомилися Айдер та Ярина, коли на Івана Купала парубки і дівчата шукали чарівну квітку папороті. Та недовго панував мир в українських та ногайських поселеннях. Війни вмівть все це обірвали. Чвари та міжусобиці між гетьманами в Україні не вщухали. Цим скористалися османці і кримські татари. Вони, наче зграя голодних вовків, виловлювали в селях живий «товар» — українців, щоб продати в рабство. Прості ногайці бунтують проти своїх беїв і прагнуть, зокрема Айдер, зарадити лихові. Як то кажуть, пани б'ються, а у звичайніх людей чуби тріщать. Всі вони, ці звичайні люди, складно, очищаючись в горні особистих драм, ідуть назустріч одне одному, проймаючись радістю людської спільноти, тієї «тихії злагоди», коли гору в людині бере добро. Є в творі й це — жадання добра, віра в нього. Є велике, чисте кохання. Зі щемом у серці читаєш оцей, приміром, діалог між смертельно пораненим Айдером і Яриною:

— Пам'ятаєш той судний день — день води на свято Купайла? Ми ще стрибнемо з тобою втретє через вогонь. Якщо не в цьому житті, то в наступному, моя добра джним, моя гузель! Ти чуєш?

— Чую, мицій! Чую! І становиться! Буде у нашому краї свято! Сьогодні ж Покрова Пресвятої Богородиці. Вона укроє нас від лиха, — і затихла, ковтаючи рясні слози.

Віру в доброту і злагоду людську у фіналі повісті акумулює пісня, що її стого-лосо співають запорожці, — безсмертна «Ой на горі та женці жнуть». Вона була мовби нагадуванням, що українська душа теж безсмертна і на цій землі вічно жити нашим дітям, внукам, правнукам.

Вустами Айдера автор говорить про схожість доль українського і татарського народів: «Ми десятиліттями жили у злагоді з українцями як добрими сусідами. І, як на те буде воля Аллаха, то мирно житимемо і в прийдешні дні». Напрошується аналогія з твором іншого прозаїка — Валерія Тарасова, його оповіданням «Брати», в якому теж правдиво описано трагедію кримських татар. У самій назві оповідання прочитується основна думка: братні стосунки між цими двома народами.

Один з головних героїв повісті В. Стуса — знаменитий Іван Сірко, найславетніший кошовий Запорозької Січі, винятково геройчна постать у нашій історії, людина мислі і дії, яка хотіла блага рідному народові у такий складний час, коли, здавалося, вже й сліду не залишиться від цього упослідженого народу. Прозаїк, певна річ, проштудіював літопис Самійла Величка і так само, як літописець, засуджує гетьманів: вони дбали передовсім про особисте, ніж суспільне, до того ж амбіції ставили вище болей простих людей (точнісно, як наші сьогоднішні «гетьмані!»). Не важко помітити, що Сіркові роздуми — це роздуми сучасної нам людини, і автор мав на те художнє право, бо ж пише для сучасного читача. Хіба ж не по-сьогоднішньому звучить оце судження кошового: «Та не забувайте: не ми розв'язали цю війну, а ваші ненаситні правителі. Це вони прагнути розбагатіти на нашому горі. Але я певен, що їх покарає Творець. З нами — Пресвята Богородиця!».

Віктор Стус, варто зазначити, у своїх творах, зокрема й у рецензований повісті, присліпливо вимальовує кожен образ, уміє розкрити глибинні можливості, лексичні та етимологічні, живого слова, його багатства, його барві, воскресає у пам'яті давно забуті слова, вислови, коментує їх безпосередньо в текстах. До названого вище ряду з лексемою «су» (вода) додамо де-цищю інших:

урус-шайтан — у пе-рекладі з тюркської «руський чорт», так ординці називали Івана Сірка; майдан — площа, місце, де даються знання — «ме», звідси й «месія», «меса», а та-кож українське «майдан»; Озівське море — нині Азовське; слава

— від дохристиянської богині перемоги Слави; ура — в українців, нащадків арієв-сонцепоклонників, це віковічне слово означало: «Йдемо із Землі Ур до Сонця Ра!» тощо.

Яскраво передано в повісті тогоденські культуру, мову та побут, звичаї і звички мешканців українського і ногайського поселень. З цього усього, власне, й виростає отою особливий чар, яка особлива атмосфера оповіді, оповідтає таємницю, як, скажімо, заключний акорд твору — трагічний і загадковий: смерть Айдера і поява в житті Ярини так несподівано Карпа. Хто він їй, оцій вбитій горем жінці? І це він, той очікуваний нею, з ким ділитиме до кінця днів своїх болі і радощі? Зрештою, важлива не пряма відповідь — важливі самі вже запитання, в яких людська трагедія.

Лишиться додати суб'єктивне. Можна сперечатися щодо доцільності такого завершення повісті. Мені, як читачеві, пріміром, було б цікаво побачити дальшу долю головних героїв — Ярини й Айдера. Хоча художньої логіки тут автором дотримано. Знаємо ж, у трагедії тайтесь цілюще джерело очищення. Читач нехай сам, шляхом великої роботи душі і розумів, порине у глибини минулого, проникне у сутність багатьох життєвих проблем.

А загалом рецензована книжка читається як розділ однієї чималої книги, яка ще пишеться. Тож почекаємо нових Стусових повістей.

Василь ЛАТАНСЬКИЙ,
член Спілки письменників
України

с. Пруди, Крим

(Завантажити книгу В. Стуса
«Судний день на Покрову»
можна за посиланням —
<http://viktor.stus.name/Books/JudgmentDay>)

маційної війни та дезінформації, розповсюдженням ідеології людиноненависництва, фашизму, ксенофобії і сепаратизму.

Варто зазначити, що до переліку увійшли далеко не всі російські видання відверто шовіністичного антиукраїнського змісту.

«Телекритика»

комітет телебачення та радіомовлення звернувся до Державної фіскальної служби України з проханням внести до переліку товарів, заборонених до ввезення на митну територію України, 38 книжкових видань антиукраїнського змісту.

Перший заступник голови Держкомтелерадіо Богдан Червак зазначив, що це рішення продиктоване необхідністю запобігти застосуванню Російською Федерацією проти громадян України методів інформаційної війни та дезінформації, розповсюдженням ідеології людиноненависництва, фашизму, ксенофобії і сепаратизму.

Варто зазначити, що до переліку увійшли далеко не всі російські видання відверто шовіністичного антиукраїнського змісту.

«Телекритика»

ЮРІЙ МУХІН *КАК НАТРАВИТЬ УКРАЇНУ НА РОССІЮ?*

ЭДУАРД ЛІМОНОВ *КІЕВ-КАЛ*

КАК ВОЮЮТЬ НА ДОНБАССЕ

ВЛАДИСЛАВ ШАЛІЛОВ

УКРАЇНА НА ПЕРЕПУТЬ

ВОІНА НА УКРАЇНІ: ДЕНЬ ЗА ДНЕМ

СОЛО

АНДРІЙ КАРАУЛОВ ГЕНОЦИД

ЧЕРВАКІВСЬКИЙ ГЕНОЦИД

ГЕОРГІЙ САВІЦЬКИЙ

БАНДЕРОВСКИЙ ГЕНОЦИД

ФАНТАСТИЧНИЙ БОЕВІК

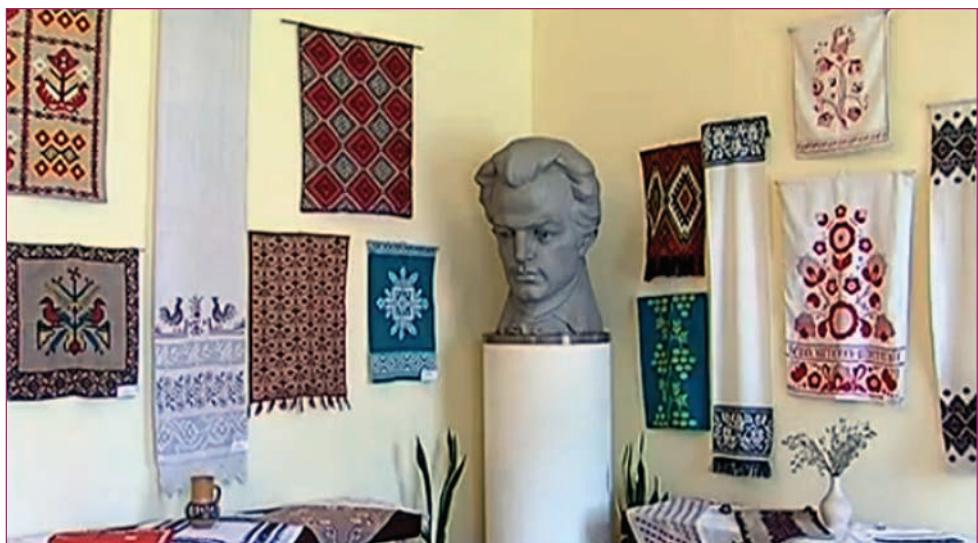
ЧОМУ Ж РОСІЙСЬКЕ МЗС НІЧОГО НЕ КАЖЕ ПРО «ЛІХО З РОЗУМУ» ТИХ ПІСКАХ, ХОТІ ОЦЕ ВСЕ СОТВОРИВ?</

ВИСТАВКА ВІРИ РОЇК У ПОЛТАВІ

Віра Сергіївна Роік

У Полтаві відкрилася виставка вишивок Героя України Віри Сергіївни Роік.

«Українська пісня й вишивка — це два крила, на яких тримаються наші традиції. Віра Роік — ціла епоха в мистецтві», — розповідає про заслужену художницю з Полтавщини, останнім місцем спочинку для якої стала кримська земля, старший науковий співробітник Полтавського літературно-меморіального музею ім. І. П. Котляревського Валентина Скриль. Саме в цьому музеї відкрилася виставка унікальних робіт їхньої славетної землячки.

«Віра Сергіївна Роік прожила довге, яскраве, сповнене досягнень життя, це, мабуть, єдина в Україні вишивальниця — Герой України, — продовжує розповідь В. Скриль. — Вона народилася в Лубнах, де здавна шанували прадавню традицію вишивання. Віра Роік у своїх роботах вдало використовувала як геометричні, так і рослинні мотиви. Її творчі роботи досконалі й різноманітні, — тут і яскравий колорит гуцульського традиційного вишивання, і полтавські мотиви, і орнаменти південних українських степів. Починала вона саме з полтавської вишивки, потім опанувала майже трьомастами техніками вишивання. Але вона не просто їх копіювала, а творчо розвивала, і кожна її робота — це творчий індивідуальний підхід».

На виставку завітала й майстриня Лариса Пілюгіна, яка знала Віру Роік особисто. Вони бачилися в Ялті, коли Майстриня запросила Ларису Пілюгіну на своє 100-річчя, але, на жаль, не дожила до нього всього півроку...

«Вона була дуже активною, оптимістичною людиною, — пригадує Лариса Пілюгіна. — Талановита жінка зі своїм особливим творчим почерком. Деякі роботи неможливо спутати з іншими, відразу видно, що це — творіння саме її рук».

Декоративні панно, рушники, сорочки, дошіжки, скатертини й серветки — усе це, створене руками Майстрині Віри Роік, можна побачити на її персональній виставці в літературно-меморіальному музеї І. П. Котляревського. Нагадаємо, що наступного року, у квітні, відзначатиметься 105-та річниця з дня народження знаменитої вишивальниці. Хотілося бы сподіватися, що ця дата не пройде в українському суспільстві непоміченою, в усіому разі, доречним було б подбати вже тепер, щоб на батьківщині Віри Роік, у Лубнах, з'явився, зокрема, пам'ятник Майстрині, котра, як говориться в одній з присвяченій Віри Роік поезій, у своїй неповторних роботах «вишивала Україну»...

Валентина Скриль

Лариса Пілюгіна

«ГАЛИЦЬКИЙ МЕРИДІАН» НА ШЛЯХУ ТВОРЧИХ ЛЮДЕЙ

У Гірнику — селищі на Львівщині, дорогою між Львовом і Червоноградом, у кав'яні «Жу-Жу», де гостинно гостодарить Анна Пуздерко, зібралися творчі люди — автори та пошанувачі літератури, поетичного слова, рідного краю. Митців приймало літературно-мистецьке об'єднання «ОБЕРІГ» в особі голови Оксани Карнаги і її заступниці Віри Олеш.

Зустріч відбулася під гаслом — «ОБЕРІГ» відкриває «Галицький меридіан». Організатори планують проводити такі мистецькі бесіди

на теренах рідного краю, виждаючи у міста і села Галичини з пропагандою рідного слова, підтримкою митців, презентацією книг про відомих людей.

Серед присутніх на мистецькій зустрічі були цікаві особистості: письменники зі Львова Оксана Думанська, Надія Мориквас, поети Ліліана Косановська та Іван Гентош; музикант і поетеса Олесь Франко з Калуша; поет з Жовківщини Галина Фесюк і Богдан Бовшик; громадські діячі і шанувальники літератури Йосип Мигаль, Надія Мори-

кнага і Галина Жидачин з Соснівки, Любов Кузик з Городоччини; гірничани Любов Тимчишин, Ігор Грабінський та Анна Пуздерко з донькою Майєю. Всі бажаючі мали прекрасну нагоду поговорити про наше сучасне та літературне життя.

Нікого не залишила байдужим розповідь про волонтерські будні і ситуацію на сході, яку колоритно змальовав Ігор Грабінський. А Йосип Мигаль немало згадував Майдан і проводив паралелі між різними ситуаціями на сучасній війні. Надія Мори-

кнага презентувала свій роман-есет «Корнелія», захоплюючий сюжет якого занурює читача у галицьке життя 30-50-х років минулого століття. Оксана Думанська внесла цікаві пропозиції щодо майбутніх мандрівок рідним краєм: «...Ідея з поїздками — прекрасна, просто їй треба надати рис спілкування з місцевими, треба запрошувати до мандрів бібліотекарів та вчителів, бо це вони передадуть дітям знання... важливо, приїхавши, зустрітися із педагогами, поспілкуватися, передати книги у бібліоте-

ки.., треба пройтися селом не для фотографій, а поговорити з людьми, хто трапиться...».

А ще пані Оксана пригостила всіх смачним хлібом, який спекла зранку і спеціально привезла зі Львова у Гірник. «Хліб насущній і хліб духовний — наші святі обереги», — так підсумувала сма��ування гостинцем голова ЛМО «Оберіг» Оксана Карнага. А присутні поети, скуштувавши духмяного хліба, а також українського борщику і вареників від господині закладу, з особливим нахненням читали свої вірші.

Усі, хто прийшов на зустріч, отримали і позитив від

спілкування, і корисну цікаву інформацію, бо захід має величезний вплив на свідомість, на світосприймання і бажання творити! Це певним чином розвантажує від думок про війну на сході та як від проблем звичайніх і, що головне, спонукає до дій. Віра Олеш повідомила, що готове до випуску альманах «Галицький меридіан», це буде другий випуск із серії «Рідні обереги». У видання увійдуть твори митців з усієї України, хто вже зголосився на участь у проєкті. Видання, як тільки вийде з друку, пойде на схід до наших захисників і буде їм моральною підтримкою.

На різні теми спілкувалися митці на «галицькому меридіані» під захистом «ОБЕРЕГА». Говорили про незламний, непереможний дух українського народу, про дяку нашу інергійність і байдужість, але і велику духовність, яка є джерелом відродження духовності європейської. Додав яскравих барв у спілкування Іван Гентош, зачитуючи свої твори. Ця зустріч залишила відчуття нахнення, яке кліче творити, яке зміцнює дух нашої української літератури та нації в цілому.

Сергій НІКШИН,
студент факультету
журналістики
НУ «Львівська Політехніка»

Поетичне слово Ліліані Косановської

Олеся Франко, Ліліана Косановська, Оксана Карнага, Іван Гентош, Оксана Думанська (зліва направо)

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ! Оскільки жодних офіційних наказів або розпоряджень, що стосуються зміни формату випуску «Кримської світлиці», з моменту окупації Криму ми не отримували (а згідно з українським законодавством, такі рішення узгоджені приймаються лише співзасновниками засобів масової інформації або судом), продовжуємо готовувати до друку щотижневі номери газети і направляти їх до київської друкарні. Як і раніше, починаючи з 2002 року, на редакційному сайті щоп'яtnicі виставляється інформація про умови передплати «Кримської світлиці» та інших культурологічних видань продовжуємо публікувати як нагадування «борцям» за інформаційний простір України про їхні держслужбові зобов'язання перед читачами і державою. Редакція «KC»

О ФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культу́рологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язку України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. **Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nnu.kultura@gmail.com**

